

Ey, yer ve göklerin Hükümrarı! Vatan ve din düşmanlarına karşı cihadımızda
bize yardım et ve bizi düşmanların zulmünden korusun!

— İmam ŞAMİL —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

SAYI : 10 - 11 - 12

KASIM ... TEMMUZ

1966 - 67

İÇİNDEKİLER :

In the name of GOD, the beneficent, the merciful! Caucasians unite! Rise people of the caucasus! By Zübeyde Şaplı ŞAMİL ...	1
Uzun Yayla (Şiir)	
Rezzan Dincer	5
Hürriyetsiz Ekmek İstemiyorlar	
Refik Özdek	6
Kuzey Kafkasya ve Esir Milletler Mes'elesinin Geleceği	
Yılmaz Nevruz Karaçaylı	8
Lezginka	
Kadircan Kafı	14
Peyk Memleketler, Teker Teker Komünist Blok'tan Kopacaklardır	
Ulvi Yenil	15
Kadim Kafkasya Ahalisinin İktisadi Hayatı	
Ahmed Canbek	18
General Sultan Kılıç Girey	
Sefer E. Berzeg	20
Kuzey Kafkasya'nın İstiklâl İlânı ve Türkiye (Osmanlı) Basınındaki Akisleri (1918)	
Ahmed Hazer Hızal	25
Yaşadığımız Gece (Şiir)	
Rifat Özbey	28
«Benim Dağıstanım»	
Dr. E.K.	29
Komünizm ve Rus - Çin Esiri Müslimanlar	
Yusuf Baksan Efendioğlu	32
Kafkash (Şiir)	
Güler Özsarı	32
Kuzey Kafkasya'nın Stratejisi ve İmam ŞAMİL	
Yaşar İnoğlu	34
Boyun Eğmeyen Dağı (Hikâye)	
Tarik Kuthu	37
Kırım Türkleri Vatanlarına Dönüyorlar	40
Kayıplarımız	41
Birleşik Kafkasya'dan Haberler	45

Birleşik
KAFKASYA
Üç aylık dergi

★

Sahibi :

Yılmaz NEVRUZ

★

Yazı İşleri Müdürü :

Seyfi **ŞAHİN**

★

Her türlü haberleşme
ve havale adresi :
P.K. : 34

Fatih — İstanbul

★

İdare :

Ebûlâli C. Sinhiye Ap.
No : 19/7

Cağaloğlu — İSTANBUL

★

Fiatı : 250 Kuruş

Yıllık Abone : 10 TL.

Amerika : 4 \$

Almanya : 10 DM.

★

Dergideki yazılar
Kaynak gösterilmek
suretiyle alınabilir.

★

Dizilip basıldığı yer :

Yaylacık Matbaası
İSTANBUL

BİZE GELENLER

Azerbeycan politikacılarının yanlışla-
rı — Şerafettin Erel, Baha Matbaası -
İstanbul, 1968 - Fıatı : 5 TL. İsteme ad-
resi: P. K. 34, Fatih - İstanbul.

Azerbeycan — Aylık Türk Kültür
Dergisi, sayı: 187, Mart, 1968. Sayısı:
120 kuruş. İsteme adresi: Azerbeycan
Dergisi, P.K. 165 - Ankara.

Dergi — Sovyetler Birliğini öğrenme
enstitüsü Türkçe yayın organı. Sayı: 51,
Münih - 14. yıl, 1968. Adres: 8 München
11, Mannhardstrasse 6, Federal Almanya.

Enel — İki aylık fikir-kültür der-
gisi. Sayı: 46, Mayıs - Haziran, 1968.
İsteme yeri: Ankara Cad. No. 54 - İs-
tambul.

HAREKET YAYINLARI:

Nesillerin Ruhu — Mehmed Kap-
lan, 1967. Orta boy, 174 sahife, fiyatı: 6 TL.

Garb İlminin Kur'an-ı Kerim Hay-
atı — İsmail Hâmi Danişmend. Or-
ta boy, 88 sahife, fiyatı: 3 TL.

İslâm Açısından Sosyalizm — Hüse-
yin Perviz Hâtemî, 1967. Orta boy, 240
sahife. Fıatı: 8 TL.

Köle Bacası (Hikâyeler) — Muzaffer
Cevlek, 1967. Küçük boy 96 sahife. Fi-
yatı: 2 TL.

Varoluş Felsefesi (Egzistansiyalizm)
— Nurettin Topçu, 1967. Orta boy, 40
sahife. Fıatı: 2 TL.

Köy Kadını Memleket Parçaları —
Remzi Oğuz Arık, 1967, orta boy, 125
sahife. Fıatı: 5 TL.

Coğrafyadan Vatana — Remzi Oğuz
Arık, 1967. Orta boy, 72 sahife, Fıatı :
4 TL.

İdeal ve İdeoloji — Remzi Oğuz A-
rık, 1967. Orta boy. 73 sahife, Fıatı: 4 TL.

İradenin Dâvası — Nurettin Topçu,
1968. Orta boy, 77 sahife. Fıatı: 4 TL.

Hareket yayınları'nın isteme adresi :
P. K. 1240 — İstanbul.

Millî Türkistan — 15. yıl, Ocak -
Mart, 1968, sayı 123 A. Adres : P.O. Box.
2112 Düsseldorf, Federal Almanya.

Kardeşlik — Türkçe - Arabça aylık
edebiyat ve kültür dergisi. Sayı : 1-2,
Mayıs - Haziran, 1968. Yıl : VIII. İste-
me adresi : Türkmen Kardeşlik Kültü-
bü (Nadî Al - aha El - Türkmenî) İvad-
hiye — Bağdad/IRAK.

İslâmın İlk Emri OKU — Dini, ede-
bi, iktisadi aylık mecmua. Yıl : 8, sayı :
78, Haziran : 1968. Adres : P.K. 105 —
KONYA.

FISK, PIRELLİ, GOODYEAR LÂSTİKLERİ... MUTLU AKÜLERİ

HOCALOĞLU OTO LEVAZIMATINDA

Perkins, Thames, Dodge, Jeep vedekleri...

Zirai mücadele ilaçları

SİERA BUZ DOLABI, RADYO ve ÇAMAŞIR MAKİNALARI...

HOCALOĞLU OTO LEVAZIMATINDA

ve ayrıca :

PETROL OFİSİ BAYİLİĞİ...

Hükümet Meydanı : No. 1

Sanayi Çarşısı : No. 23

Tel : Acenta : 9

P. Ofisi : 99

SİVRİHİSAR

ALPASLAN KARÇA - ERDOĞAN AKBAY - CÜRBÜZ KARÇA

Birlesik Kafkasya

YIL: 3, KASIM ... TEMMUZ, 1966-67 SAYI: 10 - 11 - 12

IN THE NAME OF GOD, THE BENEFICENT, THE MERCIFUL!
CAUCASIANS UNITE! RISE PEOPLE OF THE CAUCASUS!

By Zübeyde ŞAPLI ŞAMİL

Caucasia in bondage? Why? Break the chains of Prometheus!

Lo! Brethren of Circassia an Daghestan! Rise Adigueys, Abkhaz, Lezgus, Tchetchens, Ossètes and Karatchays! The same boot is crushing us the same hatred is pursuing us, the same yoke is throttling us! Break it now, the time has come!

Race of Japhet, forgetful of the prestige of your name, your brilliant past and your proud origins, yesterday's noble heroes, today slaves with bended necks Worthy sons of the illustrious Mansour, Ghazi - Mollah, Atahjoko-Kutchuk, Aslan Kaytok, Ajgueri Mouhammed Asha and Berzek-Hadji, has the blood of your fathers frozen in your veins?

To the distress of our martyred nation shall we be blind?

To the call of our enslaved people shall we remain deaf?

What do we lack? Faith or bravery?

Our Lord, do not let us forget that we are Circassians!

"Tham, Ti Adigueyghâ Ti shiremğheğhoupsh!"

Let our souls at last awake and revive anew our glorious past!

Is Prometheus enchained on our highlands or our Holy Freedom?

Drowned in blood Caucasia moans. Europe, feelingless spectator of such butchery, has only vain sympathy for our tragedy.

Defeated we have been, yes, but defeated only after hundreds years of unequal and unequalled heroic and consecutive struggles, crushed by number, swept by the mass and inhumanly condemned by the criminal indifference and complicity of a so-called civilized world.

Our sacred freedom tramp'ed underfoot... Our faith despised and insulted... Our unfortunate nation oppressed and deprived of all her rights, lies mortally wounded, bleeding and in agony

For how long?

God is Great. God is beneficent!

And you Russia of the Tsars, sanguinary despots crowned with your crimes and drunk with the tears of your victims, sunk in fantastic orgies and debaucheries!.. Russia of pades and masquerades, stupified by your autocrats, stagnated in corruption and vice!

Where are they now your convicts, your dungeons, your jails?

Where are your tyrant generals, the hated Zasses and Yermolovs?

Your arrogance, your airs of grandeurs, your gluttonous luxury... where are they now all today?

You who had pity neither for women nor children, crucifying with savage cruelty an entire people on its own soil, exterminating it by fire and steel, by massacres, by progroms and mass deportations, relentless bitter exiles, diseases and in the worst misery, crimes for which you will have to answer to us on Judgment - Day... You whom no law ever authorised to disturb our millenerian peace, carrying everywhere behind you ruin and desolation, devastating all in your path... You whom no human ever entitled to break our homes, ransack our woods, plunder our meadows, reducing all into ashes on your way...

Heartless men, implous hordes, your turn has come, now you suffer!

Out of our home you have expelled us... Like greedy beasts of pray, everywhere you have pursued and persecuted us. Since then, proscribed and shelterless, souls dead, hearts broken, and shredded, without strength and without voice throughout the world we have been vandering...

Expelled, hunted and disgraced... you are today!

Think of our sorrows, our mournings, our torments.

Russia of the Tsars, remember: it is your chastisement that you are undergoing!

God is Just and Almighty!

Men of Moscou nameless people with neither faith nor law, your hour is brief! Be sure, our insatiated hatred cannot be torn from our hearts.

Strike! Do not hesitate! When the Supreme-Day comes our hand will not shake!

The hammer? The sickle? Ridiculous toys! Fallacious candour!

The helmet of plain purple? Laughable cap spotted with vermillion red! Symbolic colour suitting you wonderfully well! Colour of blood, of horror, of crime and of death...

Disgraced by the entire world, plague of humanity, Moscou, you will find the righteous path again. Your repentance will come. Humble and humiliated, very low you will bend your head...

Down! Bow it more, to the earth...

In the dust of our soil, to our feet prostrate!

No, backward! Backward pagans, outlaws, pariahs! Backward tyrants, do not soil it, it is sacred to us.

God has granted it on us.

God alone is our Judge.

He will render us justice.

Only before Him our foreheads will bend.

Red-Russia, listen to your funeral toll: atrocious will be your agony. Bringing us the light of a new day into the darkness where we are, the army of liberators is approaching... Crushed under its feet, like wretched vermin, you will perish.

Your reign is ephemeral.

Ours eternal.

Your days are counted.

Our Day will come.

God is the Greatest!

O Messenger of the Most-Merciful! Deep in you our faith lies. You are our hope in this dark sky. Let Sweet freedom reign anew in Circassia die. O Apostle of love, of peace and brotherhood! Make us march in your right path by the teachings of the Holy Koran, our own traditions and our own laws. Raise our heads with pride! Guide faithfully our steps towards the greatest, the most beautiful, the noblest, the most rightful aim: the unique aim due to us. Amen!

God is Merciful!

Storm roars over our highlands...

Shake with joy... land of the noble Caucasians, land beloved by God, patrimony of my forefathers! Galloping on highways and steppes, from all the world, your sons are coming back to you, after one century

The green standard of the Prophet is leading them...

They are coming...

In a hurricane of dust and carnage, flash the Sabres of Paradise...

Elbrouz and Kazbek resound of the echo of their hymn of glory...

They are coming... bringing you salvation and peace, independence and victory!

From Kouban to Terek, from the Black Sea to the Caspian, awake souls of my ancestors, immutable and silent guards of deep gorges and dark defilees, too long has been the lethargy, the slumber has lasted too long.

Awake majestic figures of the austere Imams of Daghestan! Raise as implacable justiciaries, descend from your sublime mountains to preach union and proclaim the Holy War once more after a hundred years, for a new glorious page is opened to us in the history of Islâm.

As in a prayer to the Most - Beneficent, raises great Shamyl's voice from the eternal world:

— «Caucasians of all tribes, all faiths and all classes, unite and break the chains of captivity! Only union can crush strength and give end to your slavery. And hold fast by the covenant of Allah together and be not disunited. /x/

«To be free, you must truceless fight. You must fight till the final victory! The one who thinks of consequences cannot be brave. The field of battle is the field of glory! Independence is the price of victory! You are sons of Shamyl and of Liberty! O you who believe! Be patient and vie in endurance and remain steadfast, and be careful of your duty to Allah, that you may be successful. /x/

«Rise spectres of my old guard! Tear your Shrouds, desert your tombs! Sacred phalanx of my chosen murtazas, arm your hearts and your arms, eat your guards! And strike heard in the way of Allah, such a striving is due to him. He has chosen you. /x/

«Rise my faithful companions of struggle, glory and misfortune, naibs and murids, come to my appeal: Akhberdil Mouhammad, Tashyaw - Hadji, Shoueyb Zoumoutri, Djevad-Khan, Saado, Sourkhay and my devoted son Ghazi - Mouhammad... braves like you served as ramparts to my Caucasus. And reckon not those who are killed in Allah's way as dead. /x/

«Rise bellicose Lezgui warriors of the glorious days of Himry, Ashiltah, Akhoulgoh, Dargo, Vedenno and Gounib... draw your shashkas and your kindjalls, the hour has come! And be not infirm, and be not grieving, and you shall have the upper hand if you are believers. /x/

«Rise daring abreks of the Black forests of tchetchenia and Ingou-shia, eagles of our mounts, to you I give the honour to avenge our slaughtered babes, our destroyed aouls and our ravaged homes where a remorseless foe has brought only destruction and genocide.

«Resuscitate all immortal heroes of Cricassia and Daghestan, valiant knights with iron and steel hearts: Djambolat Aytoko, Djambolat Bolotoko, Djambolat Atahjukin, Hazanoko Djebagui, Mayri Beyboulat, great pshi Inal... innumerable and unforgettable djiguits whose names shine like diamonds in our firmament, and oftimes sepulchreless obscure and humble martyrs men and women... rise all to my call for the final struggle and victory!

«Rise new generations of my country, obtain justice for us from the world, and let the last drop of blood of my last descendant be shed for the independance of my Caucasus, my beloved fatherland.

«Caucasians unite! Rise people of the Caucasus!»

UZUN YAYLA

Bir yaz akşamında uzun yaylânın,
Beyaz köylerini gezmeli bir bir.
Saçı sırma telli gözü elânın,
Gönül sırlarını sezmeli bir bir.

Bir yayla güzeli çlgın şeşeni,
Çalarken nağmeler coşturur seni,
O oynak müzikle taşan sevgini,
Çerkez kızlarına vermeli bir bir.

Katolsı rüzgâra ediyor nisbet,
Vıg'ında bir neşe bulursun elbet,
Ve sen istiyorsan tatlı bir sohbet,
Unutma Hıbzeyi bilmeli bir bir.

Bakışı hülyâh çerkez güzeli,
Sevda masalının füsûnkâr dili
Armonik üstünde cırpıyan eli,
Basıp da sineye öpmeli bir bir.

Uzun yaylada yaylâlar gülü,
Belli ki dilberi dünden görgülü,
O altın ışıkl ipek örgüyü,
Gönül otağında çözmeli bir bir.

Rezzan Dincer

This will is sacred to us. It is engraved on our snowy heights and
arid rocks with fire and blood.

Light illuminating the heart of our great Imam, day and night,
penetrate into our souls and brighten your flame till eternity! Amen!

Flame of freedom: imperishable truth.

We are sons of ShamyI and of Liberty!

Long live free Circassia and Daghestan!

Long live the independant North Caucasian Republic!

Long live the Caucasian Confederation.

/x/: The Holy Koran.

Hürriyetsiz Ekmek İstemiyorlar

Refik ÖZDEK

Hürriyetin ne vazgeçilmez bir nimet, ne feda edilmez bir hak olduğunu, Varşovalı üniversite gençleri şu sözleriyle bir defa daha bütün dünyaya haykırdılar: «Hürriyetsiz ekmek istemiyoruz! Basın hürriyeti, fikir hürriyeti istiyoruz! Sansür kalkmalıdır!»

Komünist olmayan, bir ülkede, bu hakların, bu hürriyetlerin olmadığını hayâl etmek bile güçtür ve bu haklardan mahrum olanların insanca yaşamadıklarını kabul etmeyen tek insan çıkmaz. Komünistler bile samimi oldukları zaman bunun böyle olduğunu kabul ederler ama, insanların insanca yaşaması onlar için önemli olmadığından, o biçim idareyi istemeye ve getirmek için çalışmaya devam ederler.

Basında sansürün kalkmasını, fikir hürriyeti, seyahat hürriyeti verilmesini isteyen Polonyalı gençler, bu kadar haklı ve mâsum talepleri üzerine, kendilerini tecrit kamplarında buldular. Katar katar vasıtalar geldi, 4000 üniversiteliyi süngü zoru ile topladı ve meçhul istikametlere götürdü.. Ama, Varşovada meydana gelen bu hâdise, yâni üniversiteli gençlerin kamplara götürülmesi olayı, ülkenin diğer şehirlerinde de isyanın gelişmesine yol açtı. Bu, Polonyadaki olaylar. Şimdi bir de Çekoslovakya'ya bakalım. Mazarik, Çekos-

lovakya'ya komünistler geldiği zaman bu ülkenin baş yöneticilerinden biriydi. Komünistler onu Dışişleri Bakanlığı binasının penceresinden atarak öldürdüler ve sonra da buna bir «intihar» dediler. Bugünkü Çekoslovak gençleri, Mazarik'i öldürenlerin bulunmasını, bu olayın yeniden tetkikini istiyor ve onun mezarına giderek anma töreni yapıyorlar.. Bunu yaparken «kahrolsun komünizm» demiyorlar ama, komünistlerin düşmanı olduğu için öldürülen bir devlet adamını saygı ile anmakla, ne istediklerini çok iyi anlatmış oluyorlar. Stalinci cumhurbaşkanı Novotniyi istifaya mecbur eden bu gençler, yakın bir gelecekte «kahrolsun komünizm!» diye bağıracaklardır. Çünkü bu rejimin kahrolması gerektiğine, bunca tecrübeden sonra, gönülden inanmış bulunuyorlar.

Bizim aşırı solcuların bu olaylar karşısındaki tutumunu merak edermisiniz? Hani o, Kuzey Vietnam için, Kuzey Kore için hürriyet! hürriyet! diye bağırın, fakat esir Türklerin de hürriyete kavuşması için tek kelime söylemeyen solcularımızın, komünist ülkelerdeki gençlerin hürriyet istedikleri için milis kuvvetleri tarafından tevkif edilmeleri karşısında ağızlarını açıp bir kelime söyleceklerini zanneder misiniz? Böyle bir şey beklemeyin. Onlar hürriyet

değil, hürriyetsizlik taraftarıdır. Hürriyeti, onu boğmak için istismar ederler. Stalin'in kızı Svetlana Amerika'ya kaçtığı zaman tek satırlık bir konuşma yaptılar mı? Yüzlerce Çek aydını, komünizmi lânetleyen bir manifesto yayınladığı zaman ağızlarını açtılar mı! Fakat, «Che» Guevara için destanlar yazdılar. Komünist Vietnam için ağıtlar düzüyorlar. Yüzbinlerce soydaşımızın cennet diye gösterdikleri komünizmden kaçmak ve anavatanı kavuşmak için canlarını feda etmekten çekinmediklerini, anmak bile istemiyorlar.

Komünizm can çekiyor. Bizim komünistler öylesine geri ve saplantı içinde bulunuyorlar ki, komünizmin can çektiğini farketmelerine imkân yok.

RUSYA'NIN TELÂŞI

R. Özdek

Sovyet Rusya, peyklerini birer birer elinden kaçırmakta olduğunu, bunların kendisinden kopmakla kalmayıp hürriyet rejimine geçiş yollarını aradıklarını gördükçe telâşlanıyor.

Çekoslovakya ve Polonyadaki gelişmeler üzerine iki günlük bir gizli toplantı yapan Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi, endişelerini resmen açıklamış ve tedbir alacağını söylemiştir. Bunun mânası, hürriyet rejimine geçiş mücadelesi yapan ülkelere «Hürriyet isteme, yoksa Macaristanın âkıbetine uğrarsın!» demektir.

Fakat Rusyanın bu sefer asıl endişesi peyklerdeki gelişmelerden zi-

yade, hürriyet isteme akımının Sovyetler Birliğine de sirayet etmesi ihtimalidir. Zaten Rusyadaki bazı genç aydınlar, bilhassa yazar ve üniversite öğretim üyeleri, son yıllarda seslerini çıkarmaya başlamış, işten kovulmak, hapse atılmak pahasına, hiç olmazsa kültür ve sanat alanında hürriyet verilmesi için mücadele bayrağını açmışlardır.

Bugün Sovyet Rusya hapishanelerinde sırf yazdıkları yazılar yüzünden, kalem ucu ile idarecileri tenkid yüzünden ve hürriyetsizlik sıkıntısı ile sızlanmaları yüzünden mahkûm olmuş 600 yazar var! Yabancıların değil, kendilerinin dahi ülke içinde propaganda yapmalarına imkân olmayan Ruslar, «bu akımda kapitalist parmağı var» diyorlar. Oysa doğru olan bunun aksidir. Hür Batı ülkelerinde yerli ve yabancı komünistler diledikleri gibi propaganda yapabilmektedirler. Zaten batı ülkelerinin çoğunda «Komünist Partiler de vardır, seçimlere katılır ve iktidara gelirlerse komünizmi getireceklerini söylerler. Böylesine bir hürriyeti gören komünist aydınlar, bunun onda birini, kırkta birini kendi ülkelerinde de istiyor, fakat isteme hakkı da olmadığı için hapse tıklıyor, bazan da deli diye akıl hastanelerine atılıyorlar.

Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi, yeni akımlara karşı tedbir alacağını açıkladığına göre, bundan sonra yazarlar izin almadan kendi adlarını bile yazamayacaklar demektir. Sansür aydın kıyımına hız verecek, hapishaneler dolacak, peyk devletlerin başbakanlarına sert ih-

Mayıs-1968

K. Kafkasya bağımsızlığının 50. yılı dolayısıyla düzenlenen törende
yapılan konuşma...

KUZEY KAFKASYA ve ESİR MİLLETLER MESELESİNİN GELECEĞİ...

Yılmaz Nevruz KARAÇAYLI

Kuzey kafkasya ve Esir milletler meselesinin geleceği...

6 Mayıs 1920 tarihinde Çeçenistan'ın Kayısyurt mevkiinde ictima
eden son Kuzey Kafkas milli kurultayında millet temsilcileri Kur'an-ı
Kerim, kılıç ve tüfenk üzerine el basarak şu târihi and'ı içmişlerdi:

«Hürriyetini ve mukaddesatını korumak için senelerce kan döken
kahraman Şimali Kafkasya milletinin bugünden itibaren müttehid ve
müstakil bir cumhuriyet halinde yaşaması için mal ve cânıyla çalışaca-
ğuna yemin eder ve yeminimi de şu azim halk kütlesi önünde imzamlı
teyid eylerim.»

Pek muhterem Efendiler, Hanımlar!
Yukarıda aynen naklettiğimiz ta-
rihi yeminin güzel Kafkasınızın
yemyeşil bağrında ve o'nun ıymanlı ev-
lâtlarının muazzez lisanından insanlık
âlemine duyurulmasından buyana tam
48 yıl geçti. Ama ahval ve şerait aynı. O

zulümkar düşmanın mülevves eli maz-
lum vatan'ın harim-i ismetinden çekil-
medi hâlâ... Bu geçen 48 yıl içinde dün-
yamızda büyük değişmeler, inkılablar
oldu. Alaska'dan Avustralya'ya; Amazon
ormanlarından siyah Afrika ve Filipin-
ler'e kadar pek çok esir ülke hürriyete

tarlar çekilecek, sınırlarına Sovyet
askeri sevkedilecek... demektir.

Komünist ülkelerle komünist ol-
mayan ülkeler arasında en büyük
fark, hürriyet içinde olma ve hürri-
yetsizlik durumlarıdır. Hürriyetsiz-
lik rejiminin ne kadar kötü olduğu-
nu, hürriyetlerini yitirenler çok iyi
anlarlar ama, onun kötü olduğunu
söyleyemezler; çünkü söyleme hürri-
yetleri de yoktur. Komünist olmayan
ülkelerde aşırı solcular hürriyet ni-
metinden faydalanarak hürriyeti yok
etmeye çalışırlar. İşin tuhafı, «siz
hürriyeti yok edecek bir rejim ta-
raftarlığı yapıyorsunuz» dediğiniz
zaman, size «hürriyetime ne karışı-

yorsun, dilediğim gibi yazar, konu-
şurum» derler. Oysa hürriyet, bir
tek yasakla vardır: Hürriyeti yok et-
me yasağı.

Romanya, Polonya ve Çekoslo-
vakiadaki hürriyet akımlarının Rus-
yaya da sirayet etmemesine imkân
yoktur. Rusya bir defa bu akımla
çalkalanmaya başlayınca, bütün
peykler bekledikleri fırsatı yakala-
mış olacak ve tam hürriyet rejimine
geçeceklerdir. Tarihi ve sosyal olu-
şum onları bu ortama hızla yaklaştı-
rıyor. Yakın bir gelecekte, komüniz-
min çatır çatır yıkıldığına şahit ola-
cağız.

(Bugün'den)

kavuştu. Garb'ın cebren ve türlü hiylelerle tesis ettiği «boyunduruk altında yaşama nizamı» dâima nefret ve lânetle yâdedilen kötü bir devir olarak tarihe mal oldu. Ama Kafkas'ın, Rus - Çin esaretinde inleyen mazlum milletlerin çilesi dolmadı. Onlar uzun yıllardan beri kızıl zincire vurulmuş olarak inliyorlar; kendi vatanlarının hür hayatını birgün gelip de yudumluyabilmek umudu içinde, esaretlerin bu en acı verici olanına göğüs geriyorlar. Bizî dîlhin eden çok önemli bir husus da, talihin ne acı bir tecellisidir ki hürriyet asrında esaret hayatına düşen olan halkların pek çoğunun müslüman oluşudur, Türk oluşudur.

«Şu viran kubbe, yıllardır, sadâdan
dûr, ışıktan dûr;
İlâhî yok mu afâkında bir ferdâya
benzer nûr?
Ne bitmez bir geceymiş! Nerden et-
miş Şark'ı istilâ!
Değil canlar, cihanlar göçtü halkattan,
bunu hâlâ,
Asırlardır ki İslâmın bu hergün çiğ-
nemenen yurdu,
Asırlar geçti, hâlâ bekliyor ferday-ı
mev'ûdu!
Bu kat kat perdeler bilmem, neden
Sıyrılmasın artık?
Niçin serpilmesin hâlâ ufuklardan bir
aydınlık?»

Evet muhterem dinleyenlerim! Şark'ın bu mâsum ve hak'kı çiğnenmiş halkları için hürriyetin nurlu şafağı bir türlü sökmedi. Çünkü onları zulm ile azap ve kan ile ezerek yutmak isteyen kuvvet ayakta ve maddenin ruha galebe çaldığı çağımızda her türlü maddî ve manevî silâhlarla müsellâ olarak tesis ettiği bozuk - düzeni sürdürmek için elinden geleni yapmaktadır, yapacaktır.

Modern imperyalizmin bânisi ve yaratıcısı olan Sovyet Rusya ve Kızıl Çin; Macaristan'dan Kore'ye; Viet-nam'dan Sibirya'ya kadar, işgal ettikleri ülkelerin bütün yer üstü ve yer altı zenginliklerini

doymaz bir iştiha ile sömürmekte ve buralardan istihsal ettikleri servetleri nükleer silâhların yapımı için kullanmaktadırlar. İşte zamanımızın esir milletleri aklın maddeye; maddenin ruha hâkim olduğu böyle materyalist bir dünyada hürriyetlerini yitirdikleri için cidden talihsizdirler. Öte yandan hür dünyanın içinde bulunduğu ruhi muvazenesizlik ve sürüp giden maddî menfaat çatışmalarına bağlı anlaşmazlıklar sebebiyle de, buralardan tutsak milletlere bir yardım elinin uzanmasına engel olmuştur. Demokratik Batı dünyasının insanlığa verdiği değer, edebiyat sahasında kalmış; hakikatte ise korkunç bir egoizm ve şahsî menfaatlere mutlak bağlılık devri hüküm sürmüştür. Bunun tabii bir sonucu olarak da birbirlerine düşman, sadece kendi menafiline hâdim, tabir câizse hasta ve kriminan ruhlu milletlerin teşkilettiği ve bu arada zayıfların marhametsizce ezildiği huzursuz, gergin ve mutsuz bir beşerî dünya doğmuştur. Her kötünün cezasız kalmayacağı, İlâhî bir kanun olduğundan Cenâb-ı Hak bu maddeye tapan ve vicdanları tahkir eden mücrim dünyaya II. Cihan Harbî gibi tarihin kaydettiği en büyük felâketi musallat etmiştir.

Bu büyük darbenin korkunç sademeleriyle kendine gelen beşer, doğru yolu seçmeyi ve hakkı teslim etmeyi yüce bir vazife telâkki etmiş ve asırlardır kuvvetlilerin zulmüyle inleyen, bütün servetleri sömürülen tutsak ülkeler hürriyete kavuşmuştur. Ama ne acı bir tecellidir ki yine Garb'ın büyük gafletinden faydalanan Sovyet Rusya, eski sömürgelerini muhafaza ettiği gibi, bunlara bir çok yenisini de ilâve etme imkânını bulmuştur. Böylelikle Kızıl Rusya yegâne sömürge imparatorluğu olarak ayakta kalmış ve buna 1949 yılında Kızıl Çin de şerik olmuştur.

Aziz dinleyenlerim!

Komünist Rusya, tesis ettiği terör nizamını idame ettirmek ve millî kıpırdanışların köktünü kazımak için, beşer

vicdanının kabul edemeyeceği öylesine şen'i cinayetleri irtikâbetmiştir ki bir böylesini tarihin hiçbir devrinde görmek kaabil değildir. Sizlere mezkûr cinayetleri daha müşahhas bir ifade ile anlatmak amacıyla, Paris'te müntezir «Ruska-ya Misi» gazetesinin 20 yıl önceki bir nüshasından bazı rakamları buraya dercediyorum :

1917 - 23 Yılları arasında kızıl terör ta- rafından imha edilen akade- mi azaları, profesörler, mü- tehamisuslar, muharrirler, res- samlar, öğretmenler, yüksek tahsil talebe- leri v.s. :	160.000
Polis memurları :	50.000
Din adamları :	40.000
Köylü ve işçiler :	1.300.000
1923 - 1930 arası ÇEKA - GPU'de işken- celerle ifna edilen- ler :	2.000.000
1930 - 33 arası aşıktan öldürülenler :	7.000.000
Kulak adı verilen zenginlerin temizlenmesi hareketlerinde :	750.000
1933 - 37 arası GPU - NKWD'da kurşuna dizilenler :	1.600.000
1937 - 38 temizliğinde öldürülen a) Münevverler, işçi ve köylüler :	635.000
b) Komünist partisi âzaları :	340.000
c) Kızıl ordu erkânından :	30.000
1938 - 47 arası NKWD tarafından kur- şuna dizilen a) Muhtelif sınıflara mensup olanlar :	2.700.000
b) Din adamları :	50.000
Kızılordu mensupları :	23.000

Ve nihayet :

1917 - 47 yılları arasına mütadif 30
yıllık dönem içinde temerküz
kamplarında, mahpushane-
lerde öldürülenler : 21.000.000

Bu rakamlara 1944'te cereyan eden
Karaçay - Malkar, Çeçen - İnguş, Kı-

rım Kalmuk ve Volga boyu Almanları'nın toptan sürgün ve imhası cinayeti da-
hil edilmemiştir. Zira bu tarihte sözü
geçen cinayetin irtikâbedildiği hür dün-
yanın malûmu değildi.

Bu cinayetler silsilesi 1953'te Sta-
lin'in ölmesine kadar aynı hız ve şiddet-
le devam etmiş; bu tarihten Hruşçef'in
iskatına kadar da nisbeten yavaşlamış
olmakla beraber yine işlenmiştir. Hruş-
det ve baskı ile sürdürülen, ateş ve
nu 1956 Macar katliamı ile ortaya koy-
muştur.

Ama muhterem dinleyenlerim! Şid-
cef de edna bir Stalin mukallidi oldu-
kanla yoğrulan bu bozuk - düzen böyle
devam edip gitmeyecektir. Her kemâlin
bir zevallı olduğu gibi komünist imper-
yalizminin zevallı de yaklaşmıştır. Hatta
bu muflû inkırazın belirtileri görülmeye
başlamıştır.

Sovyet Rusya ile Kızıl Çin'in akla
hayâle gelmez despotluk metodlarıyla
sürdürdükleri sömürge imparatorluk-
ları içeriden kaynaşmakta ve derin sar-
sıntılar geçirmektedir.

Rusların, hâkimiyetleri altında bu-
nan milletleri asimile etme - yutma, e-
ritme politikaları bütün gayretlerine ve
çabalamalarına rağmen sonuç vermemiş,
bilâkis esir milletlerin milli şuur ve id-
râkinin güçlenmesini intacetmiştir.

Mukaddesat ve milli değerlere karşı
girişilen savaş da beklenen neticeyi
vermemiş, esir halklar zalimin zulmü
artıkça ittihad etmişler ve titreyip be-
liklerine dönmüşlerdir.

Sovyetlerin, Marksist düzeni beşer-
mek ve kendi propagandalarını okutup
öğretmek gayesine hizmet amacıyla
plânladıkları maarif sistemi bütün impe-
ratorluk sathında okuma - yazma oranını
% 100'e ulaştırmış, ama bundan da o-
mulan sonucun zıddı istihsal edilmmiştir.
Komünist mekteplerde (velevki belki
bir yönde de eğitilseler) okuyarak görsel
ufukları genişliyen ve muhakeme me-
keleri inkişaf eden tutsak ülkeler halk-
ları milli uyanış ve kurtuluş hareketi-

rini daha köklü ve şuurlu temeller üzerine oturtmaya yönelmişler; yıllarca önce cedler'nin aynı zalim düşmana karşı yapmış olduğu silâhlı mücadelenin çağımızda bir sonuç vermiyeceği gerçeğini idrâkederek, çalışmalarını pasif mukavemet sahasına intikal ettirmişlerdir. Böylece Rusyanın Marksist eğitimi esir halkların daha şuurlu bir şekilde uyanmasına hizmet etmekten başka bir şeye yaramamıştır.

Rusların yıllardan beri plânlı bir şekilde yürüttükleri sömürge ülkelerde «hâkim unsur» olma politikaları da sun'î bir hareket olarak kalmış, buralara iskân ettikleri slav unsurlar yerli halkların kin ve nefret duygularını kat kat artırmış ve zannedilen kaynaşma olmamıştır. İki unsur arasında süratle ve derin bir uçurum husûle gelmiştir. Millî unsurlar Ruslarla kat'î surette içtimâî münasebet tesis etmemişlerdir. Ms: Türkistan'da iskân edilen Ruslara karşı, şu ata sözünü kullanmak millî bir teâmül haline gelmiştir:

«Adam bardı, adam anı nahşadı

Adam bardı, hayvan andan yahşadı.»

Öte yandan Sovyet Rusya kolonial imparatorluğu'nun nüvesini teşkil eden Rus milleti ile komünist düzenin yönetici kadrosunda da derin bir iç sarsıntı husule gelmiş ve olumlu yöne doğru bir değişim beş göstermiştir.

Pek çok Rus aydını; şair, yazar ve san'atkar: ölümleri pahasına da olsa rejime karşı baş kaldırmışlar; hürriyet ve insan haklarına saygı gösterilmesi fikrini savunmaya başlamışlardır. Daha dün kadar, esir halkların nefyedildiği korkunç bir mahpushane olan Siberya, bugün hürriyet ve eşitlik isteyen Sovyet entelektüellerinin menfası haline gelmiştir. Son yıllarda iyiden iyiye su yüzüne çıkan hürriyetçi Rus aydınlarının olumlu direnişi komünist idarenin yarım asırdan beri milyarlar sarfederek reklam etmeye çalıştığı sözüm ona (!) Sovyet cennetinin (!) gerçek yüzünü gün ışığına çıkarmış ve o mel'un suratın gizlen-

diği sun'î nikâb tırnakla yırtılmıştır. Hürriyetçi Rus yazarı Valery Tarsis'in şu sözleri bugünkü Rusya'nın iç bünyesinde husûle gelen kaynaşmaları ne güzel ifade etmektedir.

«...Olması gerek. Yedinci koğuş'un hürriyet savaşının ilk karargâhu olacağı günler pek uzak değil. İsyan çanlarımız öteki kıyıda çalmağa başladı bile. Moskova'nın çanlarının da çalacağı zamanın çok uzak olmadığına inanıyorum.»

Azız dinleyenlerim!

Esir milletlerin kül halinde ve hürriyetçi Rus aydınlarının son 15 yıldan beri tatbik etmekte oldukları şuurlu «pasif mukavemet» komünist rejimin idarî mekanizmasında büyük ölçüde değişiklik husule getirmiştir. Kızıl yöneticiler pasif mukavemetle mücadele etmenin daha güç olduğunu idrak etmişler ve terör çemberini gevşetmek zorunda kalmışlardır. Kütle halindeki sürgünler ve katliamlar durmuş; halkların manevî ve millî inançlarına çok cüz'î de olsa saygı göstermek zarureti doğmuştur. Uzun yıllardan beri tatbik edilen «mutlak devletçilik» anlayışı iflâs etmiş ve halkın özel mülkiyetine az da olsa müsamaha zarureti hasul olmuştur. Bütün bunlardan sonra: Bir devr-i meçhûlû yarım asırdan beri içinde saklıyan demir perde de yer yer çatlaklar vücud bulmuştur.

Komünist düzenin, inkıraza yönelmesini, kısa zamanda hazırlayan (pasif mukavemetin) ilk meyvelerini Rus esiri Doğu Avrupa ülkeleri devşirmeye başlamışlardır. Yugoslavya ve Arnavutluk'tan sonra, Rumanya ve Çekoslovakya kısmen de olsa kızıl çemberden sıyrılmışlar ve hür dünyaya yaklaşmışlardır. Son günlerde Çekoslovakya'da din ve viedan hürriyeti, basın serbestisi ve tenkit hürriyeti tedricen gelişmektedir. Kuzey Kafkasya'nın ezeli ve ebedi dostu Polonya ile istiklâliyeteye susamış Macaristan'da çok yakın bir gelecekte egemen olacaklar ve bunları diğer esir milletler takibeceklerdir.

Şurası da mutlak bir gerçektir ki

komünist rejimin Rusya'daki idareci kadrosunda evolutif bir değişim geçirmektedir. Stalin, Bakunin, Mikoyan, Molotof, Vorosilof, Malenkof, Krusçof... gibi kültürsüz, çiraklıktan yetişme, medeni düşünceden nasibi olmayan; insan haklarını hiçe sayan, her türlü cinayeti irtikâbetmekten vahşi bir zevk duyan basmakalıp, tabir-i caizle robot yöneticiler kadrosu münkariz olmuş ve tükenmeye başlamıştır. Kosigin, Brejnev, Podgorni ve diğerleri bu kriminane ekolün, cinayet şebekesinin son mümessilleridir. Ve biz şuna inanıyoruz ki yakın bir atide, komünist Rusya imparatorluğunun idari kadrosunda büyük ölçüde ve olumlu yönde değişimler tahakkuk edecek ve mahut robot yöneticilerin yerini münevver, ız'anlı, insan haklarına saygılı bir yönetici kadro olacaktır. Nitekim son yıllarda Stalinizmin lanetlenmesi ve Stalinist unsurların tenkili bu fikrimizi kuvvetlendiren en müşahhas delillerdendir. Ve nihayet Çekoslovakya'da son aylarda tahakkuk eden yönetici kadro değişikliği ve liberal fikirli kimselerin idareyi ele geçirmeleri de sözü geçen formasyonun güzel ve mutlu bir tecellisidir.

Pek Muhterem Hanımlar, Beyler!

Şiddet ve baskı rejimleri tarihin hiç bir devrinde uzun ömürlü olmamıştır. Hürriyet duygusu, insanın fıtratında olan bir haslettir. Bunu hiç bir kuvvet silemez. Nitekim son yarım yüzyıldan beri despot - komünist yöneticilerin bütün maddi ve manevi güçleri seferber ederek giriştikleri (hür düşünceden mahrum sürü iğdüsüne sahip robot insan tipi) yogurma gayretleri tamamen boşa gitmiş ve mahut rejim ric'ata mecbur kalmıştır.

Sizlere 4 yıl önce yine bu kürsüden hitabederken bugünün nusu kadar ümitvar olmadığımı belirtmek isterim. Cenâb-ı Hak'ka şükürler olsun ki zamanın akışı lehimize dönmüştür. Esir soydaşlarımız milli bir uyanış içindedirler ve hiç bir güçluktan yılmadan pasif di-

renişlerine devam ediyorlar. İstikbal güzel günlere gebedir. Yakın bir gelecekte Türkistan'ın; Kuzey Kafkasya'nın; Azerbeycan, Gürcistan ve Ukrayna'nın ve diğer Rus - Çin esiri ülkelerin tıpkı Çekoslovakya, Romanya gibi kızıl terörün fasit çemberinden sıyrıldıklarını ve milli kurtuluşa eriştiklerini göreceğiz. Beşeri vasıfların en kötüsü ümitsizliğe düşmektir. Unutmıyalım ki merhûm Berkok Paşa'nın dediği gibi «Şerefli ve ölmeyen ideallere bir tek hamle ile varıldığı tarih pek az yazar; fakat tarihin dâima yazdığı şey azim ve sebat ile, ümidi kesmiyerek yapılacak hamlelerin bir milleti ideallerine her halde ulaştıracağı ve ulaş ırdığıdır.»

Aziz kardeşlerim!

11 Mayıs 1918, Kuzey Kafkas kurtuluş gününün bu, 50. yıl dönümünde Anavatan'da esaret hayatı süren ve sonsuz bir sabır ve sebatla milli kurtuluş gününü bekleyen soydaşlarımızı kalbi bir muhabbetle hatırlamalıyız. Onların selâmete ereceği âna kadar yardımlarına koşmayı vatani ve milli bir borç saymalıyız. Aynı şekilde diğer tutsak müslüman - Türk kardeşlerimizi de hiç bir zaman unutmamalıyız. Bilhassa Türkiye ve yakın Şark'ta bulunan Şimali Kafkasyalıların ahfadı olan bizler «Hür Kuzey Kafkasya» idealini yaşatmayı ve atalarımızın bu mukaddes gaye uğrunda yaptıkları büyük hizmetleri daha da iletme götürmeyi ve bu dâvanın haklı sesini dünya kamu oyuna her dâim duyurmayı en insani ve en ulvi bir vazife olarak benimsemeliyiz.

6 Mayıs 1920'de Kayışyurt'ta edilen yemin, güzel Kafkasyamızın kurtuluşuna kadar, her Kafkasyalının kalbinde en yüce bir ülkü ve en kutlu bir ses olarak yaşayacak ve yankılanacaktır.

Konuşmama son verirken bedii güzellikler beldesi Kafkasyamızın yemyeşil ovalarında, geçit vermez dağlarında ve o'nun bütünüyle mübarek sathında; serhat boylarında Allah için, vatan ve

hürriyet için «velâ tekûlû lîmen yektelu
fî sebîlillâhî emvât...» âyeti cellesindeki
yüce mânaya sâdik kalarak canlarını fe-
da eden sayısız şühedamızın ve bilcümle
Mehmedçiklerin muazzez ve mübarek
ruhlarını tâzimle yâdediyorum. Uzun yıl-
lardan beri vatancûda olarak anayurdun
halâsı için her türlü çile ve meşakkate
göğüs gererek mücadele eden ve bu yol-
da yâd topraklarda terk-i hayat eyleyen
mücahitlerimizi ve bir - kaç ay evvel u-
fûlû ile bizleri kederdide kılan merhûm

Hamza Osman Bey'i de rahmetle, say-
gıyla anıyorum.

Cenâb-ı Hak Kafkasya'nın, Azerbey-
can, İdil - Ural ve Kırım'ın; Şarki - Gar-
bî Türkistan ile diğer tutsak İslâm ül-
kelerinin makûs talihlerini mutluluğa
tebdil etsin ve onların vatanlarında
millî kurtuluşa ererek bayram ettikleri,
zafer şarkıları söyledikleri bahtiyar gün-
leri bizlere de gösterson...

Konuşmamı Macar millî şairi Pe-
tofi Sandor'un bir şiiriyle bitiriyorum :

Bir düşünce bana acı veriyor:*

Yatakta, yastıkların arasında ölmek.

Gizli bir böcek dişinin kemirdiği

Bir çiçek gibi yavaş - yavaş solmak...

Boş bir odada bırakılmış

Bir mum gibi sessiz sedasız sönmek...

Böyle bir ölüm verme Allahım,

Bana böyle bir ölüm verme!

Yıldırımın vurup geçtiği,

Yahut, fırtınanın kökünden söktüğü

Bir ağaç olayım.

Yeri göğü sarsan gök gürültüsünün

Tepeden vâdiye yuvarlandığı bir kaya olayım.

Bir gün bütün esir milletler

Boyunduruktan usanarak ortaya atılınca

Kızarmış yüzlerle, al bayraklarla,

Bayraklarında «Dünya hürriyeti» parolasıyla

Bunu haykırsınlar,

Haykırsınlar Doğu'dan Batı'ya kadar;

İstibdat onlarla çarpışsın...

İşte ben orada öleyim,

O savaş alanında

Genç kanım yüreğimden orada aksın,

Dudaklarımda sevinç dolu son sözüm çınlarken

Onu çelik şakırtıları,

Boru sesleri, top gürültüleri yutsun.

Çiğnemeyin beni,

Soluyan küheylanlar kazanılmış zafere doğru dört nala koşarken..*

* Sandor Petöfi'den.

LEZGİNKA

Kadirean KAFLI

Kuzey Kafkasyanın dağlık bölgelerinden birinde kahraman bir delikanlı vardı, kabile reislerinden birinin kızını gördü, beğendi, sevdi, evlenme teklifinde bulundu. Genç kız:

— Seni denemeliyim; bazı arzularım var, onları yaparsan razı olurum.

Dedi. Delikanlı sordu:

— Arzuların nedir?

— Babamın çayırından bir günde dokuz araba ot biçeceksin.

— Başüstüne...

Delikanlı genç kızın arzusunu yaptı. Sonra başka arzular birbirini kovaladı. Ormandan bir günde dokuz araba odun kesip getirdi; kızın babasının sürüsünü iki gece dağda otlattı ve hiç bir kayıp vermedi; savaşa gitti sevgilisine genç ve güzel bir cariye getirdi.

Sevgilisi memnundu, fakat henüz kararını veremiyordu:

— Bu gece babamın misafir odasında kal.

Dedi. Delikanlı kaldı ve genç kızın yakınlarından biri de ona arkadaş oldu; bu adam ertesi gün genç kıza delikanlı hakkında şunları söyledi:

— Yemeği gayet terbiyeli bir şekilde yedi, namazını kıldı bana saygılı davrandı, erkenden soyundu ça-

maşıkları temizdi ve elbisesini yastığa pek güzel istif etti, silâhlarını yastığının altına koydu, başını avuçlarından birine dayadı ve düzgün bir şekilde yattı; horlamadı, ağzı açık değildi; geç vakit kapı vurulunca bir dakikada giyindi, kuşandı ve açmadan önce dışarıya: «Kimdir o? Savaş mı var? diye seslendi. Bir şey olmadığımı anlayınca aynı şekilde yattı ve erken kalktı.

Genç kız memnundu, fakat imtihan bitmemiştir:

— Bu defa bana bir dağ keçisi avlayıp getir.

Dedi.

Kuzey Kafkasın dağ keçileri pek yüksek ve kayalık yerlerde bulunurlar, yirmi otuz adım boyunda uçurumlardan aşağıya bir kaya parçası gibi atlarlar, son derece çevik hayvanlardır.

Delikanlı hemen dağa çıktı, dolastı bir av bulamadı, yoruldu ve bir kayaya yaslandı. O sırada havada bir kartalın küçük ve güzel bir kuşu kovaladığını gördü; kuş öyle manevralar yapıyordu ki, koca kartal şaşırıyor, âdeta onunla eğleniyordu. Bir aralık kartal geniş kanatlarını gerdi, boşlukta sanki hareketsiz durdu. O zaman küçük kuş onun etrafında cilveli uçuşlar yapmağa başla-

PEYK MEMLEKETLER, TEKER TEKER KOMÜNİST BLOKTAN KOPACAKLARDIR

Ulvi YENAL

1946 yılı Haziran ayında, Romanya Karpatlarında toplanan bir mahkeme, Mareşal Titoyu mahkûm ediyordu. Bu mahkemenin, Rus, Çek, Macar, Polonyalı, Doğu Almanyalı, Arnavut, Romanyalı, Fransız ve İtalyan Komünist Partisi mümessillerinden mürekkep dokuz üyesi vardı. O tarihe kadar Stalin'in sadık bir bendesi ve talebesi olarak kabul edilen Tito birdenbire başkaldırmış ve komünist blokla alâkasını kesmişti. Stalin (Tito mu?) diye sormuş ve ilâve etmişti: (Ortadan kalkması için küçük parmağımı kaldırmam kâfidir.)

Dokuzlu mahkeme, Tito'nun mahvına karar vermiş olmasına rağmen, mücize kabilinden Tito da, Yugoslavya da yaşamışlar ve yollarına devam edebilmişlerdir.

Bu tarihten beş yıl sonra, Berlinde (Stalin Allee) inşaatında çalışan işçiler, isyan ederek Berlin'i işgal ettiler. Doğu Almanyaya yayılma istidadını gösteren bu hareket, Rus tankları tarafından şiddetle bastırıldı.

Bu tarihten üç yıl sonra da Macarlar baş kaldırdılar. Bu isyanı da Rus kıt'aları, sulhperver ve merhametli bir insan gibi gözüken Kruşof'un emri ile kanla boğdu. Bundan dört yıl evvel Galatasaray takımı ile Peşteye gittiğimiz zaman harpten evvelki Peşte ile bugünkü arasında mukayese yapmaya imkân bulduk. Bugünkü Macaristan meyus, asık suratlı, yaşamayı unutmuş insanların ülkesi idi. Eski, şen, hayat dolu Peşte'den eser kalmamıştı. Dükkânların vitrinlerinde görülen eşya şaşılacak de-

di, gittikçe daha korkusuz ve alaylı bir şekilde sokuldu; kayıtsız görünen kartal, beklenmeyen bir zamanda dehşetli bir hamle yaptı, küçük kuşu pençeledi.

Delikanlı kendi macerası ile bu olay arasında benzerlik buldu, bir müddet sonra bir dağ keçisi avladı. Sevgilisine götürdü. Genç kız:

— Senden bir arzum daha var.

Derken delikanlı onun sözünü kesti:

— Güzel kız her zaman arzunu yaptım, şimdi bende birşey arzu ediyorum. Bu keçiyi güzelce pişir. Sen genç kız arkadaşlarını çağır, ben de

delikanlı arkadaşlarımı çağırayım; yiyelim, eğlenelim ve biraz dans edelim...

Genç kız razı oldu ve ziyafet verildi; gençler çift, çift oynadılar. Genç kız o dağdaki güzel ve küçük kuş gibi kıvrak oyunlarına başladı, delikanlı kartal gibi dayrandı ve tam zamanında sevgilisini belinden kavrayarak dışarı fırladı, atına atladı, dağlara sürdü, yolda kıza sordu:

— Kararını verdin mi?

— Evet...

— Ben de kararımı yaban keçisi avına gittiğim zaman vermiştim.

Sarmaştılar ve muratlarına erdiler.

recede kaba idi.

Bu iki memlekette yani D. Almanya ve Macaristan'da (Sadık ve namuslu komünist) liderler (Ulbrich ve Kadar) Rusları yardıma çağırmışlardı. Doğu Almanya ve Macaristanda Rus kitaları vardı.

Buna mukabil, Yugoslav Komünist Partisi Tito etrafında kenetlenmişti ve yardım isteyecek (sadık ve namuslu komünistler) yoktu. Aynı zamanda Yugoslavyada Rus kitaları bulunmuyordu.

Tito durumundan o derece emin idi ki, mahkemenin hakkında karar verdiği günlerde - âdeta alay edercesine - Adriyatik sahillerinde kurt köpeği ile deniz banyosu alırken, resmini çekirtmiş ve neşrettirmişti. Tito, Rusyanın harp bittikten üç yıl sonra başka topraklardan geçerek kendine kadar uzanamayacağını hesaplamış ve belki de bir kumar oynamıştı.

Aradan yirmi yıl geçtikten sonra, Çekoslovakya'da Alexandre Dubcek isminde ikinci bir Tito çıkmaktadır. Onyediyi yaşına kadar Rusyada büyümüş olan Skoda fabrikasının mekanisyeni Dubcek, reformist hareketlere öncülük edecek bir insan olarak kabul edilemezdi. Ancak Novotny idaresinin zulmü, İkinci Dünya Savaşından evvel Avrupanın ileri bir sanayi memleketi ve medeni bir ülkesi olan Çekoslovakya'yı o derece bezdirmiştir ki, artık bu polis idaresinden kurtulmak için her tehlikeyi göze almışlardır.

Peyk memleketlerden ilk kopan Yugoslavya olmuştu. Bunu yirmi yıl sonra Çekoslovakya takip etmektedir. Mahdut bir klik tarafından, koyu bir bürokrasi içinde idare edilen diğer peyk memleketler (Romanya, Polonya, Macaristan ve Doğu Almanya) bütün (Sosyalizme samimi bağlılıklarına) rağmen teker teker bloktan kopacaklardır. İkinci Dünya Savaşındaki hürriyetlerini kaybetmiş olan bu aydın ve uyanık milletleri, otoriter rejim altında tutmak da kolay olmamış, birçok kan dökülmüştür. İkinci

Dünya Savaşından mağlûp çıkmış veya uzun zaman işgal altında kalmış olan diğer Avrupa memleketlerinin nail oldukları refah ve ekonomik seviyeye nazaran peyk memleketler yokluk ve sefalet içinde geri kalmışlardır. Harpten çıkmış Avrupa memleketlerinin, iktisaden geri kalmış memleketlere yaptıkları yardım şöyledir: (Yalnız 1964, 1965, 1966 rakamlarını alıyoruz.)

(Milyon Dolar)

	1964	1965	1966
Avusturya	21,3	47,3	49,7
Belçika	174,7	231,9	189,0
Danimarka	31,8	15,2	24,2
Fransa	1.281,5	1.319,9	1.289,8
Almanya	707,3	726,8	738,2
İtalya	241,8	270,5	627,5
Hollanda	118,4	238,4	255,6
Norveç	23,0	38,4	17,4

İkinci Dünya Savaşından evvel, yukarıdaki tabloda görülen memleketlerden hiç de geri olmayan Çekoslovakya bugün nerededir?

Marksist prensiplerle yola çıkan Yugoslavya, Komünist âlemi ile ilgisini kestikten sonra, yavaş yavaş garba döndü. Yugoslavya, tıpkı Çekoslovakya gibi karışık milletler topluluğudur. Yugoslavya, Altı Cumhuriyet, beş millet, dört dil, üç din, iki alfabesi olan bir memlekettir. Diğer bir hususiyeti de, insanların (ferdiyetçi) olması, bazı kısımlarının (Hırvatistan gibi) çok ileri, diğer kısımlarının (güney) geri kalmış bulunmasıdır.

Tito, köylüleri, Rusyada olduğu gibi, kollektif çiftliklerde çalışmaya icbar etti. Bu iş olmadı. 1953 de her çiftçiye (10) hektar arâzı verdi. Bu arada devlet çiftliklerine para makine ve gübre yardımına devam ediyordu. Buna mukabil serbest çalışan çiftçileri mallarını düşük fiyatlarla satmaya icbar etti. Bu mücadele 1964'e kadar sürdü. Bu yılın çok düşük istihsalı üzerine serbest çiftçiye de yardıma başladı. 1965 ve 1966 yıllarının fevkalâde rekoltesi üzerine (ko-

münizmin mülkiyet hikâyesi) tarihe ka-
rıştı.

Fabrikalar işlemez, randıman vermez
hale gelmişti. Yatırımlarda ekonomik
doneler gözönünde tutulmuyor. Bunlar
siyasi icaplara göre tâyin edilen yerler-
de kuruluyordu. Bu tutumdan bilhassa
ileri ve gelişmiş Cumhuriyetler mütees-
sir oluyordu. Çünkü bu ters kuruluşlar
yüzünden zarar eden fabrikalar devlet
tarafından sübvansiyone ediliyor, bun-
dan töpyekûn milli ekonomi müteessir
oluyordu.

Sanayiın bu geri durumunu hallet-
mek lâzımdı. Nihayet fabrikaların işçi
tarafından serbest seçimle işbaşına ge-
lecek bir idare kurulu ile yönetilmesi-
ne karar verildi. Fakat parti idarecileri,
yani merkezdeki plâncılar, istihsal mik-
tarını tesbit, ilk maddeleri tevzi işçile-
rini ellerinde tutuyorlar ve devlet, geli-
rin (% 70) ini ellerinden alıyordu. Ko-
münist dünyası ile ilgisini kesmiş olan
Yugoslavya sanayi ihracatta serbest
piyasa rakabeti ile karşı karşıya bulun-
yordu. Bu yarım tedbir de yürümedi.
Nihayet 1961 yılında fabrika idarecileri-
ne istihallerini ve ilk madde ihtiyaçları-
nı tesbit ve tedarik selâhiyeti verildi.

1962 yılında Yugoslavyaya gittiğimiz
zaman bir Bakan, fabrikaların her ba-
kımından tam yetki ile çalıştıklarını, bu u-
sulün çok iyi bir netice verdiğini izah
etmişti.

1965 yılında fabrikalara gelirlerinin
(% 71) ini muhafaza etme yetkisi de ve-
rildi ve iki yıl içinde kâra geçmeleri için
idarecilere mühlet kondu. Aksi halde if-
lâslarına karar verilecekti. Ücretler ve
primler istihsal ve randımına göre tes-
bit olundu. Birçok fabrikalar iflâs et-
ti. Birçok müessese de kurtuluşu bir-
leşmede buldular. Sağlam esaslara göre
kurulmuş olanlar ayakta kaldılar. Bugün
(televizyon alıcıları), (elektrik motorla-
rı) gibi Yugoslav mamulleri Amerika pi-
yasasına dahi satılmaktadır. Yugoslavya-
da dükkân vitrinlerinde görülen eşya,
kalite bakımından herhangi bir Avrupa
memleketindekiler ile kıyaslanabilir.

Bu arada turizmin gelişmesine bü-
yük önem verildi. Dalmaçya sahillerinde
oteller ve lokantalar inşa edildi ve Yu-
goslavya kapılarını yabancılara açtı.
1965 yılında Yugoslavya nüfusuna yakın
miktarda turist geldi ve (120) milyon
dolar döviz bıraktı.

Yugoslavya parti idaresi bakımından
da reform yaptı. Komünist partisi artık
idareci değil, murakıp durumundadır.

Bu memleket, Avrupa kıtasında yar-
dımdan faydalanan dört ülkeden biridir.
1963 ilâ 1964 yardımları şöyledir :

Milyon Dolar

1963 1964 1965 1966 Nüfus

Türkiye	220	158	164	164	33
Yugoslavya	177	132	111	139	18
İspanya	1	10	49	87	32
Yunanistan	40	43	49	41	9

Yugoslavyada mülkiyete de müsaade
edilmiştir.

1965 yılında ikinci defa Belgrad'a
gittiğimiz zaman müteaddit yabancı dil
bilen bir idareci ile konuşurken, mark-
sist prensiplerden hareket ederek bu-
günkü noktaya geldikleri neticesi
karşısında bundan sonra ne yapa-
caklarını kendisine sormuştuk. Verdiği
cevap şu olmuştuk: (Her halde iyiye doğ-
ru gidiyoruz. Fakat yolumuzu henüz ta-
mamen bulabilmiş değiliz...)

Çekoslovakya da kendisi için doğru
olan yolu aramaya başlamıştır.

(Tercüman)

**Birleşik Kafkasya Dergisi'ne teber-
ru'da bulunanlar :**

İbrahim Gacaoğlu	:	1000	»
Ramazan Karça	:	720	»
Barasbi Baytugan	:	600	TL
Hasan Kasay	:	600	»
Gazavat Kafkash	:	450	»
M. Abbas	:	300	»
K. Farniatti	:	150	»
Yusuf Baksan	:	100	»
Hasan Aközden	:	100	»
Ş. Guçeti	:	90	»
E. Emtil	:	30	»

YEKÛN : 4140 »

KADİM KAFKASYA AHALİSİNİN İKTİSADİ HAYATI

Ahmed CANBEK

Ticaret, cemiyetin iktisadi faaliyeti-
tinde en mühim unsuru teşkil etti-
ğinden, Kafkasya'nın eski ticaret
şekilleri üzerinde durmak ve o devirlerdeki
Kafkasya ahâlisinin iktisadiyat bakımın-
dan ne avzıyette olduğunu anlatmak iste-
rim. Eski müellifler, bu hususta bize çok
kıymetli vesaik bırakmışlardır.

Bugünkü coğrafi taksimat hilâfına
olarak, o zamanlar Asya kıtasının bir par-
çası sayılan Avrupa'nın hududu Don nehrin-
de bitiyordu. Buradan başlayan Şimali
Kafkasya steplerinde, göçebe bir hayat
hüküm sürmekte idi. Memleketin dağsız,
düz sahadan ibaret oluşu, ahâlinin seyrek
bulunuşu ve kâfi derecede yağmurun yağ-
maması, iktisadi nizamın bu şeklini ic-
bettiriyordu.

Göçebelerin hayatına dair çok müs-
bet malûmat veren Yunanlı âlim Hippok-
rates (Milâttan önce IV - V inci asırda
yaşamıştır), göçebe ahâlinin, 4 - 6 teker-
lekli ve bir kaç çift öküz tarafından çe-
kilen arabalar üzerinde yerleştirilmiş
yurtlarda yaşadığını; hareket esnasında,
kadın ve çocukların, bunların içinde o-
turduklarını, erkeklerin de at üzerinde,
onlara refakat ettiklerini yazmaktadır.
Koyun, sığır ve at sürüleri, sahiplerinin
arkasından giderlerdi. Hayvanlar için kâ-
fi derece ot bulunan yerlerde konaklarlar
ve bu otlar bitince tekrar yollarına de-
vam ederlerdi. Göçebeler et, at sütü ve
bundan mamul ippaka denilen peynir ile
karınlarını doyururlardı. Böylece zamanı-
mızdaki Orta Asya göçbelerinin hayatını
hatırlatan bir mâişet nizamının Kafkasya
bozkırlarında hüküm sürdüğüne hükme-
debilirsiniz. (1) Esasen, böyle bir basit ik-
tisadi hayat şekli hüküm sürmekle be-
raber, günden güne artan başka ihtiyaçlar,
göçbelerin cihan ticaret sistemine gir-

mesine sebep olmuştur. Arkeoloji hafri-
yatının meydana çıkardığı eski eserler,
Yunanistan Hellade'dan ve Ön asyadan
buralara bir takım mamul eşyanın gel-
diğini isbat etmektedir. Zamanla, Yunan â-
detlerinin tesiri altında kalarak, bu ipti-
dallık ortadan kalkmağa ve yerini ma-
mul eşyaya terketmeğe başlayınca, Yu-
nan tacirleri tarafından getirilen malla-
ra ihtiyaç da arttı. Bu tahavvülâtı, Yu-
nanlı müverrih Herodot, Yunanlaşmış
iki göçebe zâdegânına tahsis ettiği «Aa-
harsissasa ve Skila» isimindeki eserinde
anlatıyor.

Bu iktisadi göçebe hayatı, eski Kaf-
kasya Albanya'sına dahil bulunan Azer-
baycan steplerinde dahi aynen cari idi.
(Malûmdur ki, Balkan Albanyası Ar-
navutluktur.) Plinius, Kura nehri havza-
sındaki bütün stplerde Albanyalıların ya-
sadığını (2); Strabon da, mezkûr Alban-
yalıların çobanlık ederek ve göçebe ha-
yatı sürerek geçindiklerini sarahatle kay-
dederler. (3) Çok eski zamanlarda Kaf-
kasyada göçebe hayatı sürenlerle beraber,
çiftçiler de yaşamakta idi. Şimalde ziraat-
le iştigal edenler bilahare Bizans İmpe-
ratorluğuna dahil olan deniz kenarlarında
yaşayan ahali idi. Kuban ve diğer büyük
nehir vâdilerinde yaşayanlar da ziraatle
iştigal ederlerdi. Strabon'un, büyük
Kafkasya dağ silsilesini şimal etekle-
rinde yaşadıklarını kaydettiği esâtiri

(1) Hipp. - De Acribus, aquis et Loces
(K. Gan. - İzvestiya drevnih i Rimskih
pisateley o Kavkaze. Tiflis 1884)

(2) Bl. Historia Naturalis.

(3) Strabones Geographica (V. V. Latı-
şev - İzvestiya Drevnih Pisateley Greçes-
kih i Latinskih o Skifii i Kavkaze - S P
T bg - 1893.

Amazonlar (muharip süvari kadınlar). çobanlıktan başka ziraat veya bağcılık da yaparlardı.

Cenubi Kafkasya'da Kolhida, İberya ile Albanya'nın bir kısmında halk ziraatle istigal ederdi. Cenubi Kafkasya'nın zengin tabiatı ziraate çok müsaittir. Hattâ, eski Yunan şairi Homer bile destan «Odise»de bu toprakların verimliliğinden bahsetmiştir. Strabon da, bu toprakların senede iki, üç hattâ dört kere bile mahsul verdiğini yazıyor. (4)

Yunan ve Roma müellifleri Kafkasyadaki arıcılık ve bağcılıktan da sık sık bahsederler. Arıcılıkta bilhassa, iklimi ve nebatatı çok zengin olan Karadeniz muntakasındaki halk meşgul olurdu. Kafkasya balına dair mâlûmatı yalnız eski müelliflerin eserlerinde değil, Karadeniz sahillerini ziyaret eden orta çağ seyyahlarının hâtıralarına ait eserlerde dahi görürüz. En eski Kafkasya ahâlisinin iktisadî hayatından bahsederken, avcılık üzerinde de durmak icabeder. Kafkasya'da avcılıkla yalnız göçebeler değil, toprağa bağlanmış olan çiftçiler de meşgul olurdu. İlk zamanlarda ancak kendi ihtiyaçlarına terk edilen post ve deri gibi av ganimetleri, bilâhare yani garp ile ticaret münasebetleri inkişaf ettikçe, ihracat maddeleri arasında mühim yer almağa başladı.

Zamanımızda bile, Kafkasyanın çok zengin ve çeşitli olan hayvan cinsleri, bahsi geçen devirlerde daha zengin ve mütenevvi idi. Bu hayvanlar arasında bilhassa derilerinden kıymetli kürkler yapılabilenleri mühim bir mikdar teşkil ederdi.

Eski müelliflerin, ehlileştirilmiş zeki av köpeklerinden bahseden hâtıralarına bakılırsa, Kafkasya'da avcılığın da o zamanlar çok ilerlemiş olduğu anlaşılır. (Plinius, İberya Kralı tarafından Makedonya'lı İskender'e iki av köpeğinin hediye edildiğinden bahsetmektedir.)

Bu gibi av köpeklerini ise, ancak avcılık kültürünün yüksek bir mertebede bulunduğu yerlerde yetiştirmek kabildir.

Kafkasyada balıkçılıkla da istigal edildiğini kaydetmeliyiz. Balıkçılık, bilhassa bugünkü Azak denizinden ibâret olan Meotida sahillerinde toplanmıştır. Avlanan balıklar Yunan tüccarlarına satılırdı. Kafkasya yalnız ham madde menbaı değil, aynı zamanda metalürjinin de çok inkişaf etmiş olduğu bir sahne idi. Hattâ metalürjinin (maden sanayinin) burada doğmuş olduğuna ihtimâl verenler de vardır. Meselâ, Fransız arkeoloğu Bertrant, Avrupa tunç kültürünün doğuşunda, Kafkasya'nın başlıca rol oynadığını iddia eder. (5)

Amerikalı Speiser dahi, eski metalürjinin Kafkasya'da doğup, oradan cenubâ yayıldığını ve cenupta, eski Elâm kültürünü tesis ettiğini ileri sürmektedir. (6)

Bu ve buna benzer iddialar, kuvvetli esaslara dayanıyor. Eski zamanlarda Kafkasya'da metalürjinin mevcut olduğunu, burada keşfedilmekte olan bakır, çinko ve diğer madenî eşya isbat etmektedir. Büyük Kafkas dağ silsilesinin bütün şimal yamaçları, eski zamanların bıraktığı maden ocaklarının bakiyeleri ile doludur. Kafkasya dağlarının cenup yamaçlarıyla, küçük Kafkas silsilesinin de bu ocakdan hâli olmadığını iddia etmek mümkündür.

Elde edilen arkeoloji eserleri, bu memlekette yalnız metalürjinin değil, iptidai maddelerin işletilmesi işinin de yüksek bir mevki almış olduğunu göstermektedir. Mâfûm Kuban mezarlarından çıkarılan madenî eşya, Kafkasya Arkeolojisinin bir başlangıcı oldu ve yukardaki iddiaları teyid eden zengin deliller verdi. Son zamanlarda yapılan hafriyat ise, bütün Kafkasyaya şâmil kâfi miktarda eserler meydana çıkardı. Bu eserlerden, Cenubi ve Şimali Kafkasya'nın bir çok yerlerinde maden ocaklarıy-

(4) Strabonis Geographica

(5) A. Bertrant — Archeologie Celque et Gauloise — Paris 1876, s. 193-194

(6) E. A. Speiser - Mesopotamian Origins, The Basic Population of the Near East. Philadelphia 1930.

GENERAL SULTAN KILIÇ GİREY

(1917-21 yıllarında K. Kafkasya - Bolşevik Rusya
mücadelesinden sahneler)

(Abkhazya'dan Karaçay'a — Battalpaşa Önlerinde — General Vrangeli'nin
sonu — Mağlûbiyet ve Gürcistan'a iltica — Gürcistan'ın İşgali — Hicret.)

Sefer E. BERZEG

Abkhazya'ya iltica etmiş bulunan General Sultan Kılıç Girey ve diğer Çerkesler, Sokhum - Kale'de ve civarındaki Çerkes (Abaza) köylerinde onlardan büyük yakınlık ve misafirperverlik görerek üç ay kaldılar. Sultan Kılıç Girey bu zamanı boş geçirmiş ve mücadeleden vazgeçmiş değildi. Nitekim Gürcü Hükûmeti mensuplarıyla görüşerek yardım vaadi aldıktan sonra, Kafkasyayı Bolşeviklerden temizlemek için yeni bir teşebbüse daha girişti. Küçük bir yelkenliyle Sokhum - Kale'den Kırım'a geçerek, orada Bolşeviklere karşı koymakta olan General Vrangeli'le buluştu. Müşterek bir hareket planı hazırladılar. Vrangeli, Prekop yoluyla kuzey-

den Kuban'a asker çıkararak, General Sultan Kılıç Girey de Abkhazya'daki askerleriyle harekete geçecek, Karaçay'ları ve Adighe'leri ayaklandıracak, münferit Çerkes ve Kazak kuvvetlerini de emrinde toplayarak kuzeye doğru ilerleyecekti. Eğer bu plan muvaffak olursa, biraz ferahlayacak olan Kafkasya'daki diğer milli kuvvetler de harekete geçmekten geri kalmayacak ve bu suretle Kafkasya'daki Bolşevik kuvvetlerine büyük bir darbe indirilmiş olacaktı. General Sultan Kılıç Girey, bu planın tatbiki için lüzumlu paranın bir kısmını da General Vrangeli'den temin ettikten sonra tekrar Sokhum - Kale'ye döndü ve Gürcü Hükûmetinden de silâh, cephane

le, madeni eşya imal eden müesseselerin mevcut olduğu anlaşılmıştır.

Arkeolojinin bize verdiği eserler, eski muharrirlerin verdikleri malûmatı tamamiyle teyit ederler. Eski Yunan Müellifi Aristo'nun verdiği malûmata göre, tuncu en iyi eriten ve imâl eden, Skirt'ler ve Lid'ler olmuştur. Netekim, daha eski Yunanlılar, bu san'atın Skit'lerden daha evvel Şimali Kafkasya kabileleri arasında münteşir olduğunu bildirmişlerdi.

Milâttan önce VI ncı asırda yazılmış olan Tevratın maruf Ezehiel metninde, Fenikelilerle Suriyelilere, kendilerinin yapmış oldukları tunc mamulâtı satan, Tubal ve Meşeh namında iki kavimden bahs olunmaktadır. Tuballer, Tiberen'ler ile birlikte, Gürcülerin en tanınmış ve en eski kabilelerinden biri olan İberlerdir. Meşeh'ler ise, yine Gürcü kabilele-

rinden biri olan ve İberlerin komşusu bulunan Moszeh'lerdendir.

Demir imâli ile maruf Halib'lerin de Gürcü kabilelerinden olduğu malûmdur. Halib'ler aynı zamanda gümüş de imâl ederlerdi. Bundan başka, Kafkasya'da altın madenlerinin de işletilmiş olduğunu ve altın işlemesiyle, maruf altınyün efsanesinin çok sıkı bir münasebeti olduğunu da kaydetmeliyiz. Bütün bu deliller, eski dünyanın iktisadi münasebetleri üzerinde tesirsiz kalmazdı.

Bu kısımda bahsi geçen meselelere şunu da ilâve edelim ki, Kafkasya'nın en eski zamanlarına ait iktisadi vaziyeti, bu memlekette yalnız, transitçilik rolünü oynamakla kalmamış; aynı zamanda müstakilen kendi mamulâtını ihraç ve yabancı memleketlerin mallarını ithal etmek imkânlarını da temin etmiştir.

ve mühimmat temin ederek harekete geçti. *

15 - 16 şustos 1920 de, 1500 kadar Çerkes karlarla kaplı Glakhor geçidini aşarak Karaçay eyâletine girdiler. Böylece General Sultan Kılıç Girey son teşebbüsüne girişmiş bulunuyordu. Teberdi kasabasında, Kuban Çerkes Tümeninin subaylarından General Mirzakul Kırımşankhal komutasında birçok Karaçaylı ona iltihak ettiler. Her tarafa haberler gönderildi, dağlardan grup grup gelen Çerkes ve Kazaklar da Karaçay'da toplanmaya başladılar. Hattâ mecburen Bolşevik kollarına girmiş bulunan birçok Çerkes ve Kazak da Sultan Kılıç Girey'in döndüğünü öğrenince birliklerinden kaçarak yeniden Bolşeviklere karşı cephe aldılar. Sultan Kılıç Girey, kış mevsiminin doğurduğu işe ve barınma güçlüğü, üstün kuvvetler karşısında imha edilmek tehlikesini göz önüne alarak kuvvetlerini dağıtmış, düşmanı mümkün olduğu kadar yıpratmak esasına dayanan bir gerilla savaşına girişmişti. Daha ilk günlerde emrindeki kuvvetler 5000 kişiyi aşmış bulunuyordu. Bilhassa Zelençuk ve Kardanık kazaları civarında Bolşeviklerle büyük savaşlar oldu. Karaçay Eyâleti tamamen millî kuvvetlerin elinde idi. Bolşeviklerin stratejik mevkiileri, silâh ve cephane depoları, demiryolu kavşakları millî kuvvetler tarafından ele geçiriliyor, harekât muvaffakiyetle geliyordu.

Ekim ayında Gürcistan yoluyla gelen haberler Kırım'daki Vrangeli kuvvetlerinin de üstüste zaferler kazandığını, Polonyalıların Rusya içlerine kadar ilerlediklerini, zor durumda kalan Bolşevik Hükûmeti'nin başkenti Saratov'a nakle hazırlandığını bildiriyor, bu haberler Çerkeslerin mâneviyatını bir kat daha yükseltiyordu. Dağıstan ve Çeçenistan'da millî kuvvetler yeniden harekete geçmişler ve Türkiye'den gelen Sait Şamil'in idaresinde bölgedeki Bolşevik Rus garnizonlarını imhaya başlamışlardı. Kafkasya yine tam bir ayaklanma halinde idi. Öte yandan General Sultan

Kılıç Girey'in emrindeki kuvvetler gittikçe artıyor, sağa sola sığınmış olan Çerkesler, Kazaklar, Bolşevik aleyhtarı bütün gruplar onun emrine giriyorlardı. Terek Bölgesinde etrafına 1000'e yakın Kazak ve Çerkes toplamış bulunan Kazak Generali Şkuro da Sultan Kılıç Girey'e iltihak etmek istemiş fakat aralarını kesen üstün Bolşevik kuvvetleri karşısında muvaffak olamayarak batıya kaymış, Krasnistep yoluyla Gürcistan'a geçmişti.

1920 Kasımında, General Sultan Kılıç Girey harekâtına muvaffakiyetle devam ediyor ve Battalpaşa'ya doğru ilerliyordu. Fakat maalesef bu durum uzun sürmedi, zira şansı dönmüş ve olaylar bir kere daha seyir değiştirmişlerdi. Mevsim icabı muhabere yollarının kapanması yüzünden Gürcistan'dan bir zamandır haber alınamıyordu. Halbuki bu müddet zarfında, Kafkasya'nın kaderine geniş ölçüde tesir icrâ edecek olaylar cereyan ediyordu.

13 - 16 Ağustos'da Polonyalılar, Mareşal Pilsudski'nin idaresinde, Bolşevikleri büyük bir yenilgiye uğratarak Rusya içlerine girmişlerdi. Onların bu zaferlerinde Ukraynalıların, Kafkaslıların ve Kırım'daki Vrangeli kuvvetlerinin de büyük hissesi vardı. Bu durum karşısında vaziyetinin kötülüğünü anlamaktan geri kalmayan Bolşevik Rus Hükûmeti Polonya'dan barış istedi, maalesef Polonya da bu teklife yanaştı. 12 Ekim'de Riga'da imzalanan barış antlaşması yalnız Polonya ve Bolşevik Rusya'nın değil, dolayısıyla Kafkasya'nın ve Kırım'daki General Vrangeli kuvvetlerinin de kaderini çiziyordu. Zira bu cepheyi emniyete alan Bolşevikler 500.000 asker ve tâlimli süvari ile Kırım'a yüklendiler. General Vrangeli mağlûp oldu. Asker ve aristokratlardan müteşekkil 145.000 kişi ve 129 vapurla 3 Ekim'de İstanbul'a müteveccihen Kırım'ı terketti. Ordusunda bu

* Bu yazı serisinin bundan önceki kısımları B. Kafkasya'nın : 3, 4, 5, 6, nu maraı sayılarında neşredilmiştir.

lunan Çerkesler de Türkiye'ye ve Avrupa ülkelerine dağıldılar.

Artık Bolşevik Rusya bütün kuvvetiyle Kafkasya'ya yüklenebilirdi. Nitekim Kırım'dan Kafkasya'ya onbinlerce asker sevkedilmeye başlandı. Kafkasya'daki bütün millî kuvvetler kendileriyle hiçbir şekilde kıyaslanamayacak derecede üstün kuvvetler karşısında kaldılar. General Sultan Kılıç Girey, Vrangeli'nin Akübetinden haberdar olamamış fakat esasen kendisinden kat kat fazla olan karşısındaki kuvvetlerin birdenbire daha da artmasıyla durumu aşağı yukarı tahmin etmişti. Çerkes'ler harbin kadezinin artık belli olmuş olmasına rağmen son imkânlarını, son kursunlarını harcayınca kadar inatla döğüşmeye devam ettiler.

«Atlarımız açlıktan dizginlerini kemiriyorlar
Açlık ve yorgunluktan eyer üzerinde zor duruyoruz.
Kafkas'ın çocukları siperlerde sel gibi kan döküyorlar
Evlerinde oturanlar ben erkeğim demesinler...»

Evet Kafkas'ın fedakâr çocukları insan takatının üstünde fedakârlıklar gösteriyorlardı fakat artık muvaffak olmalarına imkân kalmamıştı. Çerkes'ler Battalpaşe'yi zorlar ve şehrin 50-60 kilometre civarında savaşlar devam ederken yeni Bolşevik küt'aları Çerkes ordusunun sol kanadını vurarak ilerlemeye başladılar. Düşman ölçülemeyecek kadar fazla, buna mukabil cephaneye yok, yiyecek yok, yardım ümidi yok velhasıl bütün şartlar aleyhlerineydi. Nihayet kış ortasında, devamlı savaşlarla dağlara doğru çekilmeye başladılar. Bu artık nihai ricattı, birlikler birbirlerinden ayrılarak dağılmaya başladılar. Ve nihayet ordunun kalıntıları Karaçay'a, Teberdi kasabasına çekildiler. General Sultan Kılıç Girey burada askerlerine, isteyenlerin kendisiyle gelebileceğini fakat Bolşevikler tarafından mimlenmemiş olanların ana-

vatanda kalmalarının daha doğru olacağını bildirdi. Askerlerden bir kısmı her şeyi göze alarak anavatanında kalmayı tercih ettiler. Bir kısmı ise «Biz ne olursa olsun senden ayrılmayız, icabederse biz köprü olur, seni cesetlerimizin üzerinden de olsa geçirir ve kurtarırız!» sözleriyle ondan ayrılmadılar. Böylece Ocak ay'ı içinde, aralarında kadınlar da bulunan 1000 kadar Çerkes o kadar sevdikleri atlarını bir çam ormanında başıboş bırakarak bir kere daha Glakhor Geçidi'ne atıldılar. Bu mevsimde Glakhor'dan değil insanların geçmesi, kuş uçuğu bile görülmezdi fakat onların başka çareleri yoktu. Uzun bir kâfile halinde, karları ezerek binlerce metre yükseklikteki dağlara tırmanmaya başladılar. Bu dağların çocukları olan Karaçaylı ve Abaza kılavuzları olmasa hepsinin bir anda karlar altında kalarak mahvolmaları işten bile değildi. Çünkü evvelce Karaçay'a gelirken gördükleri ormanlar şimdi karlar altında kaybolmuş, birer metrelik çalı toplulukları halinde görünüyorlardı. Gece olunca duruyorlar, karları ezerek meydana getirdikleri bir alanda sabaha kadar yerlerinde tepinerek geceyi geçirmeye çalışıyorlardı. Donmamak için bundan başka vasıtaları yoktu. Bir insan yanlarındaki eşyalarla, ancak kadınlar için kısa ömürlü bir ateş yakmaya muvaffak olabilmişlerdi. Zaman zaman bazı askerler iradelerini kaybediyor, kendilerini yere atarak uyumak istiyorlardı. Bunun üzerine kollarına giren akrabaları onları zorla ayağa kaldırıyorlar ve hep birlikte yerlerinde tepinmeye devam ediyorlardı. Üç gün süren meşakkatli yolculuk esnasında, kadınlar arasında çıldıranlar ve kundaktaki çocuğunu karlar içine fırlatıp atmak isteyenler olmuştu. Dağlardan iniş nisbeten daha kolay oldu ve nihayet bu sonsuz beyazlıktan kurtulup düz araziye indiler. Yine de büyük talipleri vardı ki yolculuk esnasında rüzgâr esmemiş ve çarpar altında ezilmemişlerdi. Abaza köylüleri onları biraz hayretle fakat kardeşçe karşıladılar ve büyük misafirperverlik göster-

terdiler. Çerkes'ler yine Abkhazya köylerine yerleştiler. Bolşevik Hükümeti bu sefer de elinden kaçırdığı büyük düşmanı, General Sultan Kılıç Girey ve arkadaşlarının teslim edilmesini Gürcü Hükümetinden talep etti, Gürcü Hükümeti bu talebi kat'iyetle reddetmek suretiyle yeni bir kardeşlik örneği daha gösterdi. Bunun üzerine Bolşevik'ler Sultan Kılıç Girey'i öldürtmek üzere, bulunduğu sahil köyüne bahkçı kıyafetinde ajanlar gönderdiler. Fakat bunlar da Çerkes askerleri tarafından tespit ve tevkif olundular.

1921 yılı başında Gürcistan Cumhuriyeti de son hürriyet günlerini yaşıyordu. Bolşevik Rusya ona da bilâsebeb ve harp ilân etmeksizin saldırdı. Azerbeycan, Ermenistan ve Kuzey Kafkas esasen işgal edilmiş bulunuyordu. Üstün Bolşevik kuvvetleri karşısında Gürcistan'ın işgali de çok kısa sürdü. General Sultan Kılıç Girey ve askerleri, vatanlarının dört bucağından koparak Gürcistan'a iltica eden diğer yurttaşlarıyla birlikte Gürcü askerleriyle omuz omuza, Gürcistan'ın müdafaası için çarpıştılar. Adım adım doğuşarak Sokhum - Kale'den Batum'a kadar çekildiler. Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin yedi yıldızlı milli bayrağı ve Kuban Çerkes Tümeni'nin sancığı hür olarak son defa Batum'da bir lise binasında dalgalandı. Bolşevik'ler bir taraftan Batum'a girerlerken Çerkes'ler diğer taraftan şehri terk ediyorlardı. Asırlardır sonu gelmeyen Kafkas hicretlerinden biri daha başlamıştı.

«Gemimizin bayrağı rüzgârda dalgalanıyor,
Tanrı bizleri aldı Türkiye'ye gidiyoruz.
Güzel Kafkas'ta ölüm ve korku kol geziyor
Ve bizler yâd ellere gidiyoruz...
Elvedâ ey gözyaşları dinmeyen anelerimiz,
Elvedâ ev köyüm ve canımın canı yurdum...»

Üç senelik kanlı mücadele böyle sona erdi. Sultan Kılıç Girey, askerlerinden bir kısmı ve birçok muhacirle birlikte Gürcü Hükümeti'ne ait Mari adlı bir vapurla Samsun'a müteveccihen Batum'u terketti. Subay ve askerlerinden birçoğu kara yolundan kendilerini Türkiye'ye attılar. Anadolu'nun Karadeniz sahilî şehirleri Kafkas muhacirleriyle dolup taşıyordu. Vatanlarını ve onunla birlikte herşeylerini kaybeden bu insanlar geçim derdiyle Anadolu'nun ve Dünya'nın dört bucağına dağıldılar. Birçokları daha Kafkasya'da aldıkları yaralardan akan kan dinmeden Türk İstiklâl Savaşı'na katılarak cephelere koştular. Meşakkatlerle dolu mücadele seneleri esnasında geleceğini emniyet altına almayı aklına bile getirememiş olan General Sultan Kılıç Girey'in durumu da diğer muhacirlerden farklı değildi. Bu esnada İstanbul'da bulunan General Vrangeli onu da ısrarla oraya çağırıyordu, giderek onunla görüştü. Fransa'ya gitmek ve Bolşevik Rusya aleyhine birlikte çalışmak hususunda mutabık kaldılar. Böylece bir müddet sonra Fransa'ya müteveccihen İstanbul'dan demir alan Vrangeli donanması Sultan Kılıç Girey ve arkadaşlarını da gurbette fakat HÜR BİR KAFKASYA idealiyle geçecek yeni bir hayata götürüyordu. Bu savaşın sonu değil ancak yeni ve değişik şartlar içerisinde cereyan edecek bir mücadele'nin başlangıcıydı. Seneler sonra İkinci Cihan Savaşı patladığı ve Kafkasya için yeni bir kurtuluş ümidi belirdiği zaman Kafkasya'lılar hayatını Kafkas'a adayan Generallerini tekrar başlarında görecektlerdi. (*)

(SON)

* General Sultan Kılıç Girey'in ölümü için bak : Ahmet Hazer Hızal : Kuzey Kafkasya. S. 117 - 122. Ankara, 1961.

BİR RÜZGÂR ESİYOR

Bir rüzgâr esiyor;
Hafif, kuvvetli,
Bir çağ gibi coşan...

Bir rüzgâr esiyor;
Batıdan, ağlarcasına,
Doğudan, inlercesine,
Kuzeyden kudurmuşcasına,
Güneyden, hıçkırık hıçkırık dü-
ğümleyen,
Alev Alev tutuşan...

Bir rüzgâr esiyor:
Dertten, Aştan, hasretten,
İçin için yanan.
Karanlık ormanlarda,
Sığınak sığınak ağlayan.
Dik vâdilerin oluşunda,
İnim inim inleyen.

Bazen kudurmuşcasına,
Sarp kayalara,
Yeşil ormanlara,
İniltiyle, hınçla çarpar.
Yıkarak, devirmek ister
Önüne gelen her engeli
Vurur, Devirir, Yakar, Yıkar,
Sonunda susar,
Yorulmuştur bitmiştir
Ama canlıdır yine
Azimlidir ümitten
yana...

Coşacaktır bir gün
Bir gün değil her an, her saniye,
Hazırdır volkan gibi
Dağdan Dağa akmağa...

Bir rüzgâr eser;
Gözleri,
Ağlamaktan şişmiş
Benzi
Bembeyaz solmuş
Saçlarına, kara saçlarına
Bembeyaz kar düşmüş

Bu rüzgâr
Dertlidir, Âşıktır, tasalıdır
Bütün ızdıraplar bunda
Ümitten, kavuşmaktan başka,
Bir nefes gibi kenetlenmiş...
Yasaktır bunun için
Gülmek
Oynamak
Zıplamak
Koşmak.

Belki bir gün gülecek
Belki EBEDÎ, Belki hiç.
Gülse de
Ağlasa da
Kıvransa da,
Esecektir EBEDÎ
Bu rüzgâr,
Var oldukça Dünya...

Batıray ÖZBEK

KUZEY KAFKASYA'NIN İSTİKLÂL İLÂNI
(11 Mayıs 1918)
ve
TÜRKİYE (OSMANLI) BASININDAKİ AKİSLERİ
(1918)

Derleyen: A. Hazer Hızal

«Şimdi Şimal Ayısı geçtiği yerlerde ayaklarının kanlı izlerini bırakarak inine doğru çekildi. Senelerce serbest havayı teneffüsten mahrum olanların göğsündeki tazyik artık kalktı ve genç Şimali Kafkasya Hükümeti nihayet bahar hayatını idrâk etti.»

(Faik Sabri - Tanin. 26 Mayıs 1918 İstanbul)

**ŞİMALİ KAFKASYA'DA RUS İSTİLÂ
VE MEZÂLİMİ**

Kafkasya'nın harâfât devri, edvar-ı kablettarihiyeye (tarihten önceki devirlere) kadar yükselir. Şimali Kafkasya ovalarında tesadüf olunan bir çok harabeler burasının eski Asya Medeniyetinin pek uzak bir menşei olduğunu göstermektedir. Argonotlar devrinin bırakmış olduğu izleri ve akisleri Kafkasya'nın hemen her tarafında görebiliyoruz. Mitridat ile döğüşen Roma orduları da bu topraklarda, asırlardan sonra sapanların ucu ile meydana çıkan kemiklerini dökmüştü. Daha sonra Bizanslılar, Sasaniler Kafkasyada döğüşmüşler, Arap kahramanları müslümanlığı getirmişler, nihayet Türkler bütün bu havaliye yayılmışlardı.

Rusların Kafkasya ile ilk teması 16. asrı milâdide başlar. Hristiyan Gürcüler Türkiye ordularına mukavemet edebilmek için bazan Acem şahına iltica ederler, bazan da Rus çarlarından himaye talep ederlerdi. Kabartay rüesası ile Ruslar arasında da Kırım Hanlığına karşı birkaç defa ittifak yapılmıştı. Fakat Rusların Çar I. Petro'ya gelinceye kadar, Kafkasya ile olan bu gibi münasebetleri pek ehemmiyetsiz sayılabilir. Asıl Ruslar Kafkaslara Deli Petro ile saldırmağa başlamışlardı. Türkler asırlardan beri Ruslara akınlar yapırlardı. Bahusus cenubdan vasatî Rusyaya doğru yapılmış hücumlar daima muvaffakiyetle neticele-

nirdi. Vasatî Rusyadan cenuba doğru tevcih eden büyük nehirler bu tacizleri pek kolaylaştırırdı. Petro memleketini Karadeniz sahillerine kadar büyüttmeyi ve bu denizde gemi bulundurmayı düşünen ilk çar oldu. Bu teşebbüsün hem askeri, hem iktisadî gayeleri vardı: Karadeniz kıyısında tesis olunacak bir Rus limanı cenubun zengin memleketlerine doğru mühim bir mahreç açacak ve bu denizde dolaşacak olan donanma Rus ordularını her tarafta himaye edecek ve böylece zafer daha kolay elde edilebilecekti. İşte I. Petro bu fikirlerle Karadenizde intihab ettiği Azak'ı 1695'de 30.000 askerle zapt etmişti. Lâkin Petro bu teşebbüsünde Türk ordusunun cesurane mukavemeti sayesinde muvaffak olamadı. Ertesi sene Felemenkten getirttiği topçuların inzimamı, muaveneti ile teerrübesini tekrar etti ve bu sefer Azak'ı ele geçirdi. Bundan sonra bütün Çarlar Karadenizde açılan bu genişletmek fikrini, tevsi-i hükûmet plânlarının en esaslı maddesi olarak kabul ettiler. Petro, Rusyaya yeni bir payitaht inşasını tasavvur ettiği vakit bu yeni şehri Bahri Baltık kenarında mı yoksa Karadeniz üzerinde mi yapmak lâzım geleceği hususunda çok tereddüt etmiş, nihayet o zaman kendisine Rusyanın en büyük ve tehlikeli düşmanı gibi görünen İsveç krallarına karşı koyabilmek için Baltık'ı tercih eylemişti.

Petro'nun bir ikinci maksadı daha vardı: Bahri Hazeri ve Vasati Asyayı elde ederek Hindistan'a doğru bir yol açmak. İşte bu maksatla Dağıstan sahiline atılmış, Derbendi, Baküye ele geçirmişti. İmparatoriçe Anna zamanında 1732 Rest muahedesiyle Kafkasyanın bu kısmını tahliye mecbur olarak Terek nehri arkasına çekilmişlerse de burada kaleler yaparak ve daima Kazakları ileri sürerek Şimali Kafkasya ahalisini tacizden geri durmamışlardı.

1774'de Küçük Kaynarca muahedesi II. Katerinaya Büyük ve Küçük Kabartayı bırakıyor, bu yechile Ruslar Kafkaslara bir hatve (adım) daha yaklaşmış bulunuyorlardı. (1)

Fakat Ruslar bu ilk muvaffakiyette de kolaylık görmediler. Yerli ahali Ruslara mukavemet gösterdi, isyanlar tevali etti; Ve bu muharebelere karşı koyabilmek için Ruslar Kuban ile Terek nehirleri arasına, hem hücumlara dayanabilmek hem icabında buradan dağlara doğru saldırabilmek için kuvvetli kaleler yapmağa mecbur oldular. İşte Yekaterinodar, Georgiyevsk, Aleksandrov, Vladikavkaz gibi merkezler bu maksatla teessüs etti.

1785'de Gürcistan Kralı Herakliyüs ve İmeretya Kralı Salomon Rusya himayesine girmişlerdi. 1791 Yaş muahedenamesi ile Türkiye Rusyanın Kırım yarımadasına girmesine muvafakat ediyor ve Kerç Boğazı yakınında Anapa kalesini ve o ana kadar Türkiyeye merbut kalan kabileler arazisini Ruslara bırakıyordu. Çar I. Pol zamanında gayri muntazır bir hâdisse Rusları hiç zahmetsiz Kafkas silsilesinin cenubuna indirmişti. 1701'de son Hristiyan Gürcü Kralı varissiz olmuş ve kraliyeti Rus Çarlığına bırakmıştı. Bu suretle Tiflis'e giren ve Kafkas Dağlarını şimalden olduğu kadar cenubtan da tehlide başlayan Ruslar, Türkiye ve İran ile daha kat'î surette hem hudud oluyorlardı. Ruslarla İranlılar arasında muhaceme çok sürmedi. İranlılar mağlûp oldular ve 1813'de Gülistan muahedesi ile Dağıstan'ı Şirvanı ve Aras çayının mansabına kadar bütün Bahri Hazer sahilini Ruslara verdi-

ler. bir kaç sene sonra I. Nikola zamanında yeni bir muharebede Ruslar Revanı, Nahçıvanı aldılar. Ve Türkmençay muahedesile Aras çayına ve Ararat (Ağrı) dağına kadar sokuldular. Artık Rusların İrandan bir korkusu kalmamıştı.

Fakat Türkiye cihetinde işler böyle kolaylıkla yürümedi. 1829 Edirne muahedesi Ruslara Poti limanına kadar Karadeniz sahilini terk ediyor ve dahilde ancak Ahıska ve Ahılkelek'e kadar sokuyordu. Bu yeni vaziyet Ruslar için hiç müsaîd değildi. Bahri Siyah ile şimdi Rusyanın en cenubunu teşkil eden Ararat arasında Türkiye Kafkasya derûnunda pek ilerlemiş bulunuyor ve kuvvetli Kars kalesi Ruslar için büyük bir tehdid teşkil ediyordu. Bu suretle Kafkasya dahiline giden en mühim yollar Türklere açık kalıyor, halbuki Ruslar hiç bir mühim ticaret yoluna sah'p bulunmuyordu. İşte 1878 Rus muharebesi daha ziyade bu tehlikeli vaziyeti tashih için ortaya atılmıştı. Bu muharebe neticesinde Kars Rusyaya verildiği gibi Rus hücumlarına karşı kahramane müdafaa edilmiş olan Batum da düşmana bırakılmıştı. Berlin konferansı, altı ay evvel Ayastefanos muahedesinde Rusların yaptıkları haksızlıkları pek cüz'î bir surette tamir etmişti. Tebrizden Bayezid

(1) - 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılmıştır. Bu itibarla müstakil bir ülkenin (Kuzey Kafkasya'nın) ayrılmaz bir parçasının (Kabartay bölgesi) bu iki devlet arasında pazarlık mevzuu oluşuna dikkati çekerim. Rus Emperyalizmi, anlaşmayı, fiilen müstakil olmakla beraber dinî rabitalar dolayısıyla Osmanlılara sempati besleyen Kafkaslılara karşı bir koz olarak kullanmak; «Halife sizi ve himayetini bana terketti, gelin itaat edin» tarzında bir fesat kampanyasıyla millî ruh ve beraberliği baltalamak gayesindedir. Osmanlı Devlet ricalinin din kardeşleri üzerindeki himaye hak ve mükellefiyetini, böyle bir baha mukabili satması yüksek idareci kadroya hâkim olan ruh inhitatını açıkça belirtiyor.

tarikile Trabzona müntehi büyük ticaret yoluna tesadüf eden Aleşkirt vadisi Türkiyeye iade edildi ise de Batum Ruslara teslim ettirildi.

Fakat Ruslar Kafkasyada yine kolay kolay yerleşemediler: Yerli ahali ile senelerce uğraşmak lâzım geldi. Kafkashlar, Rus istilâsına karşı büyük bir mukavemet gösterdiler. Rusya Kafkasyada 200.000 kişilik bir orduyu senelerce bulundurmaya mecbur oldu.

Rusların Kafkas dağlarına hulûlü şimalden ziyade cenub tarafından olmuş ve Gürcistan'dan başlamıştı. Buradan evvelâ şarka sonra garba teveccüh ederek Bahri Hazer ve Karadeniz kenarlarına yerleşmişlerdi. Bu vechile Ruslar Abaza memleketini kısmen ele geçirdikten sonra dahildeki yerlilerin deniz tarikile silâh ve mühimmat alması müşkül olmağa başladı. Kafkas zirveleri ile Terek ve Kuban ovaları arasında kalan cesur yerliler harici muavenetten mahrum kaldılar. Ruslar Çar Petro zamanında Kafkasyaya en evvel Dağıstan tarafından sokulmuşlardı. En son ateş de orada söndü. Kafkasya yangını bu suretle bu cesim silsilenin âdeti etrafında bir daire çevirmiş oluyordu. Evvelâ cenubda Bahri Hazer sahilinden Karadenize kadar yayılmış, sonra şimalde Karadenizden Bahri Hazere doğru ilerlemişti.

Ruslar Kafkas Dağlarında iki mühim manlaya tesadüf ettiler: Şarkta Dağıstanlılar, garbta Çerkesler. Bu mukavemet hemen 30 sene kadar sürdü. Dağıstanlılar evvelâ Molla Muhammed'in sonra Gazi Molla'nın etrafında toplanmışlardı. Lezgiler arasında yükselen Gazi Molla büyük muvaffakiyetler elde etmişti: Halkı ahkâm-ı diniyeyi icraya ve memleketi müdafaya davet ediyordu. Bu suretle Lezgiler ve Çeçenler birleşerek 12.000 kişi silâhlandı. Erkek, kadın herkes memleketi Ruslara karşı müdafaya çalıştı. Bilâhare büyük bir nam kazanan Şeyh Şamil de ibtida Gazi Molla'nın refakatinde idi. İki sene Ruslarla kahramanca döğştükten sonra Ruslar Gazi Molla'yı ve Şeyh Şamil'i Gimri'de sıkıştırdılar. Haftalarca her

türlü mahrumiyete katlanarak kendilerini müdafaa eden bu kahramanlardan Gazi Molla nihayet şehid düştü. Şeyh Şamil ilticagâhları olan kuleyi saran düşman askerleri arasına atılarak kendisine bir yol açtı. Ve bir kaç yerden fena halde yaralı olduğu halde bu tehlikeli mevkiden sırf cesareti sayesinde kurtuldu. Gazi Molla'dan sonra Hamza Bey Lezgilerin başına çıkmıştı. Şeyh Şamil onunla da teşriki mesal etti ve 1834'de Hamza beyin katlinden sonra Şeyh Şamil İmam ilân edildi. Şeyh Şamil Dağıstanlılar arasında pek ehemniyetli teşkilât vücuda getirdi. Memleketi bir takım idari kısımlara ayırarak oralara naibler tayin etmiş, hizmeti askeriyeyi mecburi kılarak 15 yaşından 60 yaşına kadar herkese teşmil eylemişti. Hastalar, ihtiyarlar, kadınlar ve çocuklar Dağların en emin ve en varılmaz yerlerine gönderilerek memleketin eli silâh tutan bütün kolları Ruslara karşı Vatanı müdafaa hazırlamıştı. 1841'den sonra Şeyh Şamil Ruslardan zaptettiği toptardan da istifadeye başladı. 1845'de Veden'de bir dökümhane Unsukul'da üç baruthane tesis edilmişti. Şeyh Şamil'in himmetile Dağıstanlıların mukavemeti pek ehemniyetli bir dereceye bulmuştu. Ruslar göze aldıkları bir çok fedakârlıklara, malik oldukları namütenahi vesaitte, takib ettikleri cebir ve şiddet politikasına rağmen bir çok mağlûbiyetlere uğradılar ve ancak pek yavaş ilerleyebildiler. Yalçın kayalardan mürekkep dağlar arasında, sık ormanlarda Rus askerleri daima pusuya düşüyorlardı. 1845'de yeni Kafkas Valisi (Mişel Voronzof) Dağıstanlıları yavaş yavaş ihata etme planını takibe başladı. O zamanlar içinde yollar, seller üzerinde köprüler ve her tarafta kuvvetli kaleler yaptırdı. 1859'da Şeyh Şamil'in müstahkem mevkii olan Veden Rusların eline düştünce Şamil Güneş yüksek yaylasına iltica etti. Her taraftan derin uçurumlarla çevrilen bu yaylayı Ruslar çevirdiler. Bu ateş ve ölüm çemberi her gün Şamil'in etrafında daha ziyade daralıyordu. Şeyh Şamil son dakikaya kadar tam bir şecsat ile harp ettikten sonra niha-

YAŞADIGIMIZ GECE

Benim mahzun dağım seni düşünüyordum
Hayâle dalmış kendimi zirvelerinde sanıyordum
Sarsıldım alkış tufanı karşısında, bir gazavat dönüşünü
Gönlümce ülkemin kurtuluş gecesini yaşıyordum.

Kalpplerimizin aynı aşk ile çarptığı belliydi
Hürriyeti gasbedilmiş dağlar için gözlerimiz nemliydi
Kafkasya'nın evlâtları neden elemliydi?
Kurtuluncaya dek vatani gülmemeye yeminliydi.

Şamil oyununu oynuyordu atmaca çevikliğiyle bir dağlı
Melli oyunlarına yürekten bağlı
Bir yöremiz var orada hürriyetimiz bağlı
Sevinçliyiz sanma inan ki gönlümüz acılı.

Raksetti dağlılar silmek için gönül pasını
Atmak istiyordu dağlı yıllarca süren yasını
Hatırlayıp anmaz mı hiç inleyen soydaşını
O soydaşlar ki kırbaçlanıyor öz yurtlarında.

Olur mu bundan mutlu, bundan güzel gece
Olacak, dağında soydaşım bekliyor gündüz gece
Onlara iletecek bir müjdem olacak
Yaşanacak en mutlu geceler, kurtulacak KAFKASYA

Rifat ÖZBEY

yet her türlü ümidinin kaybolduğunu görerek teslimi nefse mecbur oldu. Şamil ile birlikte Dağıstanlıların teşkilâtı dağılmış ve mukavemetleri kırılmıştı.

Garbi Kafkasyada, Dağıstanlıların mukavemeti hüküm sürdüğü müddet, garbta çerkesler Rusları memleketlerine sokmamışlardı. 1830'da Rusyanın cennubi Kafkasya sahiline gönderdiği Kazak askerleri Dağlıların daima hücumuna maruz kalıyordu. Nöbetçiler öldürülüyor, kışlalar basılıyor, buna ilâveten hastalıklar mahrumiyet, açlık Rusları bitiriyordu. Bu cihetle Ruslar yalnız (Anapa) da ve (Sohumkale) de biraz asker bırakarak

diğer yerlerden orduyu çektiler. Fakat şimalde Kuban ovasında Ruslar adım adım ilerleme siyasetini takip ediyorlardı. Her işgal ettikleri yerde derhal kaleler yapıyor ve Kazakları yerleştiriyorlardı. Şeyh Şamil'in tesliminden sonra Rus orduları Garbe döndüler, çerkesler yayladan yaylaya sürüldü. Nihayet dağların yalçın kayalar arasına sıkıştırılmağa başlandı. Ruslar bu arada pek hunrizane (kan dökücü) davrandılar.

Rus hükûmeti garbta Finlandiyada, Avrupanın pek yakından nazarı tetkiki ve tecessüsü altında olduğu için daima ihtiyatkâr ve daima daha insanîyetperverane

«BENİM DAĞISTANIM»

Sovyetler Birliğinde 1967'de, tanınmış Sovyet Dağıstan şairi Resûl Hamzatov'un «Benim Dağıstan'ım» adlı yeni mensur bir eseri yayımlanmıştır. Bu kitabın «istidat» başlıklı bir bölümü, Resûl Hamzatov'un bir dostu ve bugünkü Sovyet Türkistan'ı yazar ve şairleri arasında en ziyade millî ruha sahibolarak tanınan Sovyet Kırgız Şairi Cengiz Aytmatov'un büyükle bir «önsöz» ile beraber «Sovetskaya Kirgiziya» gazetesinin 6 - 7 cık 1968 tarihli nüshalarında yayınlanmış bulunmaktadır. Bilindiği gibi, Resûl Hamzatov ve Cengiz Aytmatov kendi edebî eserlerini iki dilde yazmaktadırlar: Birincisi ana Avar dilinde ve Rusça,

davranırdı. Fakat Çar Hükûmeti diğer hududlarında, Asyada böyle ihtiyatlara lüzum görmez, halka her nevi cebir ve taziyik muamelesini bilâperva tatbik eder, bir çok hayatları mahbeslerde söndürür veya sürekli katliamlar yapardı. İşte Kafkasya istilâsı da böyle olmuştur. Senelerce Kafkasya Rusyanın adam öldürmek usulleri öğreten ameli bir mektebi gibi idi.

Rusya böyle acıklı muharebelere ve hunrizane (kan dökücü) kıtallere girişmişse de Kafkasyayı er geç ele geçirebilirdi. Çünkü 18. asrın nihayetinde Kafkasya her taraftan Ruslarla çevrilmiş bulunuyordu. Şimali Kafkasya ovalarında Kazaklar dolaşıyorlardı. Dağların ötesinde Gürcüler memleketlerini Ruslara teslim etmişlerdi. Şarkta Bahri Hazerde, garbta Karadenizde Rus gemileri dolaşıyordu. Bu vaziyet dahilinde Kafkaslardaki kabileler dağlar arasındaki yüksek vadilerde âdeta mahsur idiler. Dünyanın mütebaki aksamı ancak Rus arazisi vasıtasile münasebete girişebilirlerdi. Bu cihetle Rusların

ikincisi ana Türk dilinin kırgız lehçesinde ve Rusça. Bunların ikisi de, şüphesiz, büyük edebî kaabiliyet ve bazı düşüncelerinde bir dereceye kadar bağunsızlık ile temayüz etmişlerdir.

Cengiz Aytmatov, «Önsözünün» başında, Dağıstanlı dostu Resûl Hamzatov'un «çeşitli memleketlerin geniş okuyucu kitleleri arasında tanınan, eşi bulunmaz, son derece milliyetçi (Kursif bizindir - E.K.) bir şair olduğunu açıkça belirtmektedir. Aytmatov ve BENİM DAĞISTAN'ım kitabının, Sovyetler Birliğinde «1967'nin bir numaralı hâdisesi» olduğunu söylüyor. Aytmatov'a göre, bu eserin «belki de dünya edebiyatında bir

pençesine düşmeğe mahkûm bulunuyorlardı.

Bahusus, Daryal geçidi vasıtasile Vladikavkaz Tiflise birleştirilince vaziyet daha müşkilleşmişti. Bu yol Kafkasyalıları ikiye bölüyor ve araya Ruslar giriyordu. Bir ikinci yol Mamisson geçidinde tesis edilmekle Terek ve Rıyon havzaları birleşiyor ve bu sefer Garbi Kafkasya tekrar ikiye ayrılıyordu. Lâkin Ruslar neticeyi kan ile ölüm ile istihsal etmek istediler. Kuvvetleri köyleri kasabaları yaktılar, bağları tarlaları çiğnediler, kadınları çocukları kestiler. Her vâdi sırasile birer birer istilâ edildi ve bu tahrib seli beşerin asırlar zarfında yaptığı ne varsa hopsini sildi süptürdü.

Şimdi Şimal Ayısı geçtiği yerlerde ayaklarının kanlı izlerini bırakarak inine doğru çekildi. Senelerce serbest havayı teneffüsten mahrum olanların göğsündeki tazyik artık kalktı. Ve genç Şimali Kafkasya Hükûmeti nihayet hahar hayatını idrak etti.

Faik Sabri (Duran)

benzeri yoktur», eser «hiç eksilmiyen bir heyecanla okunmakta», «düşünceler uyandırmakta, insanın ruhunu altüst etmektedir». Daha sonra Aytmatov diyor ki :

«Hamzatov'un zaman karşısında içini döktüğü ve zamanımızı kendi kavrayışı ve çağdaşlarının ifadeleriyle (Kursif bizimdir E.K.) tasvir ettiği BENİM DAĞISTNİM kitabı oldukça renklidir. O bu kitapta, her şeyde kendi prensipli tutumunu göstermektedir, zira onun her şey hakkında kendi, son derece şahsi vatandaşlığa ait düşünceleri vardır. Kitap, diyaloglar, felsefi fikirler, bütün bir devrin destanları, efsaneler, rivayetler, insan, haklar, devlet kaderine ait meselelerinden ibarettir. Bütün bunlar, Hamzatov'un şairane kaleminden, onun bir benzeri olmayan millî hususiyetinden (kursif bizimdir, — E.K.) geçirilmiştir.

Aytmatov'un «önsözünden» hemen açıkça anlaşılıyor ki, Resûl Hamzatov'un yeni BENİM DAĞISTANIM eseri, Rus dilinde yayınlanmış olduğu halde, muhteviyatı bakımından son derece millîdir ve Sovyet basmakalıp eserlerinden tamamiyle farklıdır. Bu düşünce, Hamzatov'un adı geçen eserinin «istidat» bölümü okunduktan sonra tamamiyle doğrulmaktadır. Bu bölüm, yazarın temas ettiği çeşitli konu ve meselelerin oldukça orijinal ve görülmemiş mozayikini ihtiva etmektedir. Şu kadar var ki bunların hepsi, edebî kaabiliyetler, yani Sovyet ve dünya edebiyatı seçkinleri arasında bulunan veya bunlara katılmak isteyen şair ve yazarlar nasıl olmalıdır gibi tek, genel temada birleşmektedirler. Bu bölümün «üçüncü karidedan» başlıklı ilk kısmında Moskova'ya, Edebiyat Enstitüsünde okumak üzere gelen genç Dağıstanlı şairden bahsedilmektedir. Ona, Moskova seyahatinde uzak müslüman Dağ köylü sahillerinden olan Dağıstanlı karısı da refakat ediyor. Bir yıl sonra bu genç Moskova muhiti-nin etkisiyle karısından boşanıyor ve bu sefer Dağıstan'a, vatani Mahaç - Kala

şehrine beraberinde getirdiği Moskovalı bir Rus kızıyla evleniyor. Ne var ki, bir yıl geçmeden o, «Avarca tek bir kelime bilmeyen, Avar âdetleri hakkında hiçbir fikre sahip olmayan Dağlıların hareketlerini anlamayan, bir tek Avar, bilme-ikinci Rus karısından da boşanıyor. Bu Dağıstanlı şair ileride ne olacaktır, sorusunu soran Resûl Hamzatov, ona her şeyden önce «kendi kendini keşfetmesi-ni» tavsiye ediyor. Bundan çıkan netice şu : Dağıstanlı şair kendi Avar dağları ve millî çevresi dışında yaşayamamaktadır.

Aynı bölümün «Şair ve Altınbahk Hikâyeleri» adlı üçüncü kısmında Resûl Hamzatov, şairin veya yazarın kaabiliyeti mes'elesine değinmekte ve çıkardığı sonuçları şu sözlerle formüle etmektedir :

İstidadı kimse veremez ve alamaz. İstidat doğmak gerektir. İstidat mirasla intikal etmez. Aksi halde san'atta hanedanlar hüküm süreceklerdir. Bazen bir üstadın bir budala dünyaya geliyor. Budalanın oğlu ise bir üstad haline geliyor. İnsana yerleşen istidat, bu insanın yaşadığı devletin ne büyüklüğünü, ne halkının sayısını soruyor. İstidatın doğuşu her zaman nadirdir, beklenilmeyen bir zamanda meydana çıkar. Ve bundan ötürü de gökte şimşek çakması gibi, a-lâmisemâ gibi veya boğucu sıcaktan yanmış ve artık yağıştan ümidi kesilen bir çölde yağmurun yağması gibi şaşırtıcıdır.

Hiç şüphe yoktur ki, Hamzatov'un edebî istidatın mahiyeti hakkındaki bu düşünceleri, edebî istidadı, yazarın subjektif - fitri vasıflarından ziyade, muayyen iktisadi ve sosyal çevrenin bir mahsulü gibi mütalâa eden resmi mark-sist görüşten çok uzaktır.

Aynı bölümün sonraki «dostumu nasıl kaybettim» başlıklı kısmında, Ka-hab - Roso'lu meşhur şair Mahmud'un, hiç bir edebî kabiliyeti olmayan yeğeniden, genç bir Dağıstanlıdan söz edilmektedir. Bu genç, bir şair olarak tanınmak

istiyor ve bunu Sovyet Sosyal ve Komünist Parti teşekkülleri yardımıyla elde etmeye çalışıyordu. Hamzatov «Şair Mahmud'un bu yeğeninin» hareket tarzını şiddetle tenkit ederek diyor ki :

Bu yeğen, ne Yazarlar Birliği başkasının, ne parti teşkilatı sekreterinin, ne de hükümet başkanının, masa başında, sıcak buğulanmış bir koyun etrafında yer almış Dağlara koyun eti dağıtılır gibi, istidatları dağıtmıyacaklarını anlamıyordu. İstidat ne arkadan itilir, ne de elle çekilir. O, yolunu kendi kendine bulmakta ve herkesin önünde yer almaktadır.

Sovyet edebiyatının yakın geçmişini bilenler için, Resül Hamzatov'un «edebi istidatları» ait yukarıdaki düşüncelerinin aynı mes'elenin marksistçe izahının yalnız kesin tenkidini değil, aynı zamanda Sovyet edebiyatında Stalin zamanlarının ezici tatbikini de ihtiva ettiği temamile aşikârdır.

Bilindiği gibi Stalin devrinde, özellikle bazı sözde «geri doğu halkları» arasında olmak üzere, «edebi proleter istidatları» gerçekten de ilgili Sovyet makamlarının emirleriyle «imal ediliyor»du.

Daha sonraki «Eski olsun da, istidatlı olsun» başlıklı kısımda Hamzatov, bir zamanlar Sovyet edebiyatının bir takım seçkinlerinin nasıl «vücûde getirildiği» hususundaki aynı düşünceyi geliştirmeğe devam etmekte ve şahsen kendisinin de Sovyet edebiyatındaki bu zararlı olayların bir dereceye kadar kurbanı olduğunu anlatmaktadır :

O yıllarda meydana çıkan bir takım kimseler şöyle zehir saçıyorlardı : Güya Resül Hamzatov kat'iyen Avarca şiir yazmıyor, onu kaabiliyetli Rus mütercimleri istidatlı insanlar derecesine yükseltmeğe çalışıyorlar. O Rus okuyucularının zevklerine uygun eserler yazmaktadır.

Daha sonra Hamzatov, yeteri kadar «madda sahibolmayan, fakat edebi istidatının dar Dağıstan «milli kabuğunda» «güldüğü» fikrine saplanan 25 yaşında genç bir Dağıstanlı şairden bahsetmek-

tedir. Bu genç, şiirlerini Rus mütercimlerinin yardımıyla Rusça yayınlamak için Moskova'ya yerleşmeğe can atıyor ve böylece kendini bütün Sovyetler Birliği ölçüsünde tanıtılabileceğini düşünüyordu. O, Hamzatov'a «sadece kaabiliyetli» ve «onun eserlerini Rus diline çevirebilecek» her hangi bir «yaşlı ve çirkin» Rus kadınıyla evlenmeğe hazır olduğunu söylüyordu. Hamzatov, bu Dağıstanlı şairin sonunda nasıl Moskova'ya yerleşmeğe, eserlerini Moskova edebi dergilerinde Rusça yayınlama hayalini kısmen nasıl gerçekleştirmeye muvaffak olduğunu anlatmaktadır. Ne var ki, onun eserleri ancak Rusça yayınlanıyordu. Dağıstan'da onun kendi ana dilindeki eserlerinin basılmasına ise son verilmişti. Bundan fevkalâde acı duyan genç, bir gün Moskova'da Hamzatov'a rastlar ve ondan kendisini Dağıstan'a götürmesini âdeta göz yaşları dökerek yalvarır.

Özetimizin dar çerçevesi Resül Hamzatov'un BENİM DAĞISTANIM kitabında, özellikle «istidat» bölümünde bulunan daha bir çok ilginç fikirleri üzerinde etraflıca durmağa imkân bırakmıyor. Bu bölümden naklettığımız parçalardan açıkça görülüyor ki, Resül Hamzatov, Kuzey Kafkasyalı - Dağıstanlı'nın, Kuzey Kafkasyalı - Dağıstanlı olarak doğduğu ve kaldığı ve onu Rus veya Moskovaliye çevirme yolunda gösterilen bütün çabaların, eninde-sonunda O'nun «Kuzey Kafkaslı ruhu» kayasına çarparak parçalandığı idesini cesaretle ve konsekan bir surette savunmaktadır. O, Dağıstanlı genç aydınlar kuşağının bir çok hususlarda dikkatini çekmekte ve onu uyarmaktadır.

Gerek Resül Hamzatov'un yeni BENİM DAĞISTANIM kitabı, gerekse Cerigiz Aytmatov'un bu eser hakkındaki takrizi Kafkasyalı ve Türkistanlı Sovyet millî şair ve yazarlarının kendi millî edebiyatlarının pozisyonunu büyük bir gayret ve sebatla savunmağa devam ettiklerini ortaya koymaktadır.

Dr. E. K.

(DERGİ - Sayı: 51 - 1968, Münih)

KOMÜNİZM VE RUS - ÇİN ESİRİ MÜSLİMANLAR

Yusuf Baksan EFENDİOĞLU

Komünizm denen mikrobun, evvelâ Allahı ve bütün dinleri inkâr eden nâmus ve aile mefhumunu hiçe sayan, şahsî teşebbüs ve şahsî mülkiyeti bir suç telâkki eden şarlatanlıktan başka bir şey olmadığını, medenî âlem artık anlamış bulunmaktadır.

İşte bu müthiş mikrop, zehirli salyasını dini, itikadı zayıf olan, aile

namus ve mefhumuna kıymet vermeyen, millî birliğinde yeller esen, cahil ve iktisaden geri bir durumda olan zümrelere kolaylıkla aşılacak imkânını bulabiliyor. Bundan dolayıdır ki Türkiyede bu zemini hazırlamak için dini zayıflatmak, iktisadiyatımızı baltalamak ve millî tesianü-dümüzü bozmak gayesiyle muhtelif yollardan ve muhtelif maskeler al-

KAFKASLI

Ben Kafkas Dağlarından göçüp gelen bir konuk
Bütün kardeşlerimle yaşamak istiyorum
Suyundan, havasından, ovasından, dağından
Hepsini birer birer anlatmak istiyorum.

Belimde gümüş kemer elimde kırbacımla
Atıma binip şimdi dolaşmak istiyorum.
Kafkash hür kişidir, Kafkash medenîdir
Kapsına geleni kabul eder diyorum.

En yakını gibidir en uzak olanlar da
Bir Kafkash evinde toplanılır diyorum
Büyüğü, küçüğü de sayan seven kişidir
Dededen böyle gördük böyle gider diyorum.

Köylerinde, kentinde, yurdumda köşe bucak
Bütün kardeşlerimi tanımak istiyorum
Dünyada en saygılı görgülü yanımızı
Bilene, bilmeyene duyurmak istiyorum.

Güler ÖZSARI

tından satılmış komünistler, faaliyete geçmiş bulunuyorlar.

Rusyadaki müslümanlar dinlerine, ailelerine, aile mefhumuna, yurtlarına, yuvalarına ve milli birliklerine bağlı olduklarından, kendileri için tamamiyle yabancı ve tehlikeli bir düşman olmak tanıdıkları komünizm mikrobu ile amansızca mücadele halindedirler.

Burada sırası gelmişken, şu acı hakikatı bir daha işaret edelim ki, Rusyadaki 60 milyona yakın İslâm topluluğunun yarısı, bu mücadele neticesinde Rus komünist hükûmetince imha edilmiş bulunmaktadır. Geriye kalan yarısı ise, her türlü fesamumî yekûnu iki milyonu aşmaktadır.

Rusyada imha edilen müslimanları üç kısma ayırmak mümkündür. 1. inci kısım: 1918 senesinden 1930 senesine kadar muhtelif vesilelerle münferiden ileri gelen müslimanların imhası. 2. inci kısım: 1930 senesinde «ko'hoz» sisteminin tatbiki sırasında ayaklanan ve kara listelere dahil edilen müslimanların guruplar halinde imhası. 3. üncü kısım: 1944 şubat ayında, Alman orduları ile işbirliği yaptınız bahanesiyle topyekûn tehcire tâbi tutularak yollarda ve sürüldükleri yerlerde imha edilen: Karaçay - Malkarlar, Çeçen - İnguşlar ve Kırım Tatarları. Bunların umumî yekûnu iki milyonu aşmaktadır.

Bu milletlerin hür âleme iltica etmek fırsatını bulan temsilcileri gerek Birleşmiş Milletlerden, gerek diğer milletlerarası büyük toplantı ve konferanslardan, bu acı hakikata

karşı bir tedbir alınmasını her fırsatta ısrarla istemekten geri durmamaktadırlar. Buna rağmen, üzülecek kaydedelim ki, bu teşekkül ve konferanslar, bu âna kadar, Ruslar tarafından Türk milletlerine reva gördükleri zulüm ve imha edici siyasetlerine karşı ufak tefek temennilerden mâada, hiç bir tedbir alınmamıştır.

Gerek Birleşmiş Milletlerin ve gerek diğer milletlerarası teşekküllerin gaddarca imha edilmekte olan kırk milyona yakın Türkün âkibetine gösterilen ilgi ile 10 milyon nüfuslu Macaristan hâdiselerine karşı gösterilen ilgiyi görmemezlikten gelemeyiz. Evet, Macaristan hâdiselerine karşı gösterilen ilgiyi biz kâfi görmemekteyiz. Fakat, kırk milyon Türke bu kadari dahi gösterilememekte olduğu bütün İslâm âlemi için bir ibret dersi olmalıdır. Dahası var: Fransanın Tunus, Fas ve Cezayir müsliman kardeşlerimize karşı medenî bir millete yakışmayana barbarca hareketi, bir avuç dünkü İsrailin bütün Arap âlemini hiçe sayması, dün yediği yumruğun sersemliğinden daha tamamiyle kurtulamamış olan Yunanistanın Kıbrıs meselesinde Türkiyeye kafa tutması, ve nihayet Hindistanın Keşmir meselesinde Pâkistana karşı haksız olarak meydan okuması.

Bütün bunlar, Türk ve bütün İslâm âlemi için faydalı birer ibret dersi olmayacaklar mı? Faydalı olmalarını Cenab-ı Haktan temenni edelim ve kimlere güvenip, kimlere güvenemeyeceğimizi kat'i olarak öğrenelim. Şunu da bilmeliyiz ki, bu-

KUZEY KAFKASYA'NIN STRATEJİSİ VE İMAM ŞAMİL *

Yaşar İNOĞLU
(Em. Kur. Albay)

Kuzey Kafkasya'nın stratejik değeri:

Strateji: Büyük Kuvvetlerin (Stratejik Birliklerin) Kat'i neticeli meydan muharebesi veya muharebeleri için strateji hedeflerine doğru güdülmesi san'atıdır.

Stratejinin vâsıtaları:

- 1 — Aktif (Kuvet)
- 2 — Pasif (zaman ve mekân)

Bizim konumuzu ilgilendiren mekân kısmıdır ki, o da Kuzey Kafkas harekât sahasını teşkil eder.

Bir kara parçasının stratejik değeri 3 yönden kıymetlendirilir.

1 — Civar arâzi parçalarıyla önemli bağlara mâlik oluşu.

2 — Harp potansiyelinin büyük bir tarafını teşkil eden harp kaynaklarına mâlik oluşu. (Petrol, maden, yiyecek gibi).

3 — Bölgede üstün sanayi tesislerinin bulunuşu (Fabrika, tersane, hava alanları, limanlar, barajlar gibi).

Milletlerin, sanayi alanındaki hareket başlangıcına kadar; bu üç faktörden yalnız 1 inci madde ile 2 nci maddedeki yiyecek, 3 üncü maddedeki limanlar rol oynuyordu. Yani beslenme arzusu ile siyasi sahada genişleme ve bun-

ları emniyete almak düşünceleri hâkimdi.

Strateji, deniz vâsıtalarının inkişafı, bu yöne bir de deniz kısmı ilâve edilerek genişledi. 1 inci Dünya Harbinden sonra hava vâsıtalarının baş dönürücü ilerlemesi neticesi, hava da buna inzimam ederek (Kara, deniz, hava) üçlü stratejisi meydana geldi.

Kafkas harekât sahnesi, iki harekât sahnesine ayrılır.

- 1 — Kuzey Kafkas harekât sahası.
- 2 — Güney Kafkas harekât sahası.

Güney doğudan — Kuzey batıya uzanan ve bu harekât sahnesini ikiye bölen Kafkas dağları her iki harekât sahası içinde rol alır. Bundan dolayıdır ki; Kuzey ve güney Kafkas harekât sahaları ayrı ayrı incelenemez; bir küll olarak Kafkasya harekât sahnesi şeklinde incelenir. Bu şöyle bir durum yaratır; Kuzey harekât sahasına mâlik olan Kafkas dağlarının etkisi altında güney harekât sahasına büyük bir baskı yapar. Aksi de vârittir.

Kafkasyanın iki deniz arasında bulunuşu; Avrupa ile Batı Asya arasında önemli bir geçit oluşu, Milâddan önce ve sonra bir çok kavimlerin mâlik olma hırslarını kışkırtmıştır.

tün İslâm âlemine birbirimizi çekememezlik ve bencilik, sari bir hastalık gibi musallat olmuştur. Bu hastalıklarımızdan istifade edecek bir tek İslâm devletinin mevcut olmadığı gibi, bir tek İslâm ferdi de mevcut olamaz. Yalnız ve yalnız, bu durumdan hepimizin müşterek dış düşmanlarımız faydalanmaktadırlar.

Bu gerçek ve tehlikeli hastalık-

lardan kurtulmamız, kardeşçe birbirimizi sevmemiz ve birbirimize kardeşçe el uzatmamız için hepimiz ULU TANRI'ya durmadan yalvaralım ve artık hepimiz bu yolda yürüyelim.

Cenab-ı Hak dış düşmanların şerrinden aziz Türk milletini ve bütün İslâm âlemini korusun, birbirimize karşı sevgi ve itimad ihsan eylesin.

— Milâddan evvel 7 nci yüzyılda İskit'lerin Kuzeyden Kafkasları geçerek Anadolu'ya girişleri.

— Milâddan evvel 6 nci yüzyılda, İranlıların Makedonyaya karşı Kuzey kısmını emniyeti için Kafkasyaya harekâtları.

— Milâddan sonra 4 üncü yüzyılda, Hunların Kuzeyden Kafkasları geçerek Şarki Roma'yı doğudan tehdit edişleri.

— İranlıların müdeaddid defalar Kafkasları ele geçirme çabaları.

— 7. yüzyılda İslâm ordularının Kafkas harekâtları, (bu sahneyi ele geçirerek, dini yaymaktan başka, bu kıymetli bölgeyi Kuzeye karşı elde bulundurmaya gayesile.)

— Bilâhare; Emevîler, Abbâsîler, Fatımîler'in seferleri.

— Büyük Selçukîlerin Kafkas seferleri.

— Cengizin Kafkaslara elatması, bundan sonra Altınordu ile İlhanîlerin arasında kalan bu kıymetli bölge için mücadeleleri.

— İranlıların tekrar Kafkaslara duhû hareketleri, bilâhare Rus'ların kendî nüfuz sahaları içine almak için sahneye çıkışları.

Görülüyor ki; kavimlerin hicret yolları üzerinde bulunması ve birbirlerine üstün olma çabaları karşısında, Kafkas bölgesi tarih boyunca büyük bir ehemmiyet kazanmıştır.

Osmanlılar ise; ancak 1577 de Kafkas bölgesiyle yakinen ilgilenmeye başlamışlarsa da; üzüntü ile belirtmek isterim ki, hiç bir zaman olumlu olamamış, bu mühim stratejik sahnenin kıymeti takdir edilememiş ve bugünkü doğunun nahoş durumu meydana gelmiştir.

Ruslar Kafkas bölgesini elde bulundurmakla, Anadolu üzerinde tesirlerini heran belirtebilecekleri gibi, Orta Doğu ile Süveyş üzerinden Afrikaya, İran ü-

zerinden Hindistan stratejik harekât istikâmetlerinin de başında bulunuyor demektir.

Bunun aksi olarak, Kafkas bölgesini elde bulunduran güney milletler, Hazar ve Karadeniz sahneleriyle müşterek olarak Kuzeye, Rusya içerilerine giden stratejik istilâ yollarının başında bulunuyor demektir.

Motor gücünün her yerde kudretini his ettirmesi, akaryakıt bakımından bu bölgenin kıymetini çok artırmıştır.

Yukardaki belirtilen hususlar içinde Türk topraklarının doğu emniyeti Kafkasların elimizde bulundurulmasıyla sağlanır.

2 nci Dünya Harbinde, müttefikler Rusyaya lojistik yardımını yapmaya karar verdikleri zaman, kısa ve emin olarak İran-Kafkas istikâmetini seçtiler. Böylelikle bu bölge lojistik akımını üzerinden geçirmek suretile kıymetine çok üstün bir puvan daha ilâve etmiş oldu.

Alman'ların ise bu ciheti kapamak için Kafkas üzerine harekâtları stratejinin zoriadığı durumlardır.

Konu, çok geniştir. Burada pek kısa bir özetini verdim. Bununla beraber dünyanın bugünkü akışı önünde her Türk'ün, geniş olarak Kafkas stratejik durumunu bilmesi ve ilgilenmesi gerekir.

İMAM ŞÂMİL

Kuzey Kafkasya'nın istiklâlî dolayısıyla biraz da İMAM ŞÂMİL'den bahsetmeyi bir borç bilirim.

Kafkasya, dünyanın gözlerini gıpta ile üzerine çeviren pek çok kahraman ve mücâhitler yetiştirmiştir. Ancak Şâmîl'den başkaları, zaman ve mekân bakımından; Şâmîl'in seviyesine çıkacak kadar talihe mazhar olamamışlardır. Şâmîl; o zamanki dünyanın üstünde göz kamaştıran bir güneş gibi parlayarak efkârı umûmiyeyi meşgûl ettiği gibi, bu-

gün dahi hakkında eserler, şiirler, piyesler yazılarak ve filmler çevrilerek bu hayranlık el'an devam etmektedir.

İMAM ŞÂMİL, Devlet ve Kumandanlık kişiliğini okadar güzel kendisinde birleştirmiştir ki; bunu tam bir örnek olarak alabiliriz.

Kuvvetli ve azâmetli bir vücut yapısına ve insanı teshir eden bir cazibeye mâlikiyeti, genel kültürünün yerinde oluşu, adâleti hakkile kullanması, yerinde ve zamanında şiddet göstermesine mukâbil büyük bir af hissine mâlik oluşu, vatanperverliği, cengâverliği, cesâreti, dini inançları, millî hislere mâlikiyeti, idareciliği, insan kullanma ve seçme hasletleri, bir kavmi hürriyet ve istiklâli için uzun zaman nasıl yönetilebileceğinin en ince teferruatına kadar bilmesi, hasımları karşısında milletin şeref, haysiyet ve gururuna en ufak bir gölge dahi düşürmemesi, siyasi sahada büyük bir görüşe sahip oluşu, devlet kişiliğinin yüksekliğini gösterir.

Anadan doğma kumandan oluşu, yüksek bir askeri dehâya sahip oluşu, stratejik ve taktik alanında, zamanın tâlimnâmelerine esas olacak kâideleri vaz ediş, yeni harp usulleri, harp hiy-leleri ihdası, askerlik ilim ve san'atının en ince teferruatına kadar nüfuz ederek, bunları eldeki kuvvet ve imkânlar içinde en iyi olarak kullanması, oynak bir zekâyâ, uzağı görüş ve derin bir muhakeme kaabiliyetine sahip oluşu; yüksek otoriterliği, düşmanın özel ve genel hususiyetlerine vukufu, takipci, azim ve irâdeye sahibiyeti, en fena şartlarda dahi sınırlarına hâkimiyeti, bütün imkân-lardan istifâde etme kaabiliyeti bize kumandanlık kişiliğinin kudretini gösterir.

Gelecekte fikren, kalemen ve harp sahalarındaki kahramanlar yetiştirmek için, o milletin tarihinde geçmiş kahramanları hatırlamak ve tebci etmek şarttır.

Nankörlük o milletin şeref sahifelerini kirlettiği gibi, unutmakta kufran

ların en büyüğüdür. İşte bu yönden başta İmam Şâmil olmak üzere bütün Kafkasya mücâhitlerini anmak, unutmamak insanî bir borçtur.

Bugün hiç bir Türk ailesi gösterilemez ki bir veya birkaç evlâdını Rus harblerinde şehit vermiş olmasın, hiç bir Türk yuvası gösterilemez ki, ocağın-dan tüten dumanlar arasında intikâm kokusu duyulmasın, hiç bir Türk kalbi yoktur ki Kafkasyadaki kardeşlerimiz için yanmasın, hiç bir Türk yoktur ki, Kafkaslardaki kardeşlerimizi Salibin Kahhar pençesinden kurtarıp, hilâlin gölgesinde mesrur yaşamaları için dua etmesin.

Kuzey Kafkasya'nın temiz havasını şan ve şerefle teneffüs etmek için savaşan başta İmam Şâmil olmak üzere bütün Kafkas mücâhitlerinin rûhuna birer Fâtîha gönderirken; sözlerimi büyük Türk yazarı Süleyman Nazif'in, her Türk için bir vâsiyetnâme mâhiyetini taşıyan şu yazısı ile bitiriyorum :

«Ey Türk oğlu sana damarlarındaki kanı hediye edenler, kanlarının son katrelerini moskof muhârebelelerinde döktüler. Sen bugün, yarın, ne olursan ol, fakat unutmaki o şehitlerin ebedi bir yetimisin. Bu din, bu devlet, bu vatan gibi, bu gayz, bu kin, bu intikâmda onların sana bir mirası mübarikidir.

Dünyada bir Rusya ve bir Rus kaldıkça bu hakkına ve bu vazifene hürmet-kâr ol.

İrkına, vatanına, târihine, ihânet etmiş olan efrad ve akvamın hiç birini unutma. Unutma ve af etme.

Hakkın öldürmek, vazifen ölmektir Türk oğlu.»

(*) 11 Mayıs 1918; Kuzey Kafkasya bağımsızlığının 50. yıl dönümü dolayısıyla düzenlenen anma töreninde yapılan konuşma.

Kafkasyanın Çeçenistan ormanlarında yirmi beş yıl Ruslara kan kusturan Dağlı Cengâverler modern silahlar önünde kamalarla, yumrukları karşı koymaları, yüzbinleri kat kat aşan Rusların dev ordusuna cehennemli azapların en yükseğini tattırması oldukları halde biteviye tükenmişlerdi. Mağlup olmamışlar fakat saf dağlılar, Rusların politik oyunlarıyla sindirilmişlerdi. Buna rağmen Allah, yurt, millet, ırz ve namus uğruna ölümü hiçe sayan, boyun eğmeyen dağlılar vardı. Din islâmdı. Ölümse lâlettâyin değil at üstünde Allah yoluna olmalıydı. İnaçlar sağlam ve bütün; yaşamak, öz topraklar içindi. Esaret ve zulüm anca korkanlara yakışırdı...

Çeçenistan bölgesinde Terekküy bir dağ avulu idi. Bu köyden olan ve Rus köylülerine yaşamayı haram eden Balatbay Mirza da her hangi bir (Dağlı Cehennem) idi.

Vazifesi Dağlıları yıldırma, perişan etmek olan Albay Varelovski köyleri yakıyor yıkıyor çocukları dahi top ateşine tutmaktan, süngü altında öldürmekten geri durmuyordu... Onun aradığı; asi Balatbay Mirza idi.... Bir dağlı yüzünden vahşiliğin en akla gelmiyenini yapıyordu. Ama nerede ise Balatbay Mirzanın uydurulmuş bir efsane kahramanı olacağına inanası geliyordu.»

Havada bulutlar yoktu. Sisler de yoktu dağlarda. Üstü kısım kısım karla örtülmüş dağlar öylesine sarp, öylesine heybetli ve yürekler ürperticiydi ki... Ama zirvelerinde, meyillerinde bir durgunluk, bir sessizlik vardı. Öksüzcesine yalnız gibiydi bu efsaneleşen çıkıntılar.

Yarlar vardı keçi yollarının, patika yollarının sağ ve sollarında. Aşağılar kor-

kunç boşluklardı, aşağılar ölümdü! Sonuza götürürdü ebediyen!

Vakit tandı. Alaca karanlıkta hepten bir rüzgâr esiyordu. Ayaz yüzlere keskin bir şamar gibi değdi. Soğuk, elleri - dudakları kurutucu, çatlatıcıydı. Koca taşların arasında, görünmeyen bir yerde sisli, kara kara dumanlar yükselmekteydi boşluğa doğru. Orada taştan, topraktan yapılmış evler birer çöküntü haline gelmişti. Sessiz ve sakindi Niyasirikört! köpekler havlamıyor, koşuşan çocuklar, iş gören kadınlar, kılıç yapan, kama yapan, at tımar eden erkeklerde de bir hareket yoktu. Lâkin tüm çevreye hakim olan, burun kemiklerini kıran taptaze bir yanık kokusu vardı. Tanrı'ya dönük yüzlerde, göğüslerde kanlar daha yeni pıhtılaşmıştı. Kanlar pıhtılaştığı halde daha ılık, sıcaktı; buharlıydı hatta ayazda... Tepelenmişti. çoluk çocuk! Deşilmişti göğüsleri gençlerin, ihtiyarların, kadınların, kızların soysuzca; kallesçe! Vahşice!!Ölüme leke sürülmüştü burada. Onlar biraz öncesine dek köyün bir avuç canlılarıydılar. Daha umutları vardı onlarda... Oysa yürekleri ılık ılık su serpçöcek yığılırdı arkadan vurulanlar, baskına uğrayanlar... Ölümün daha kıyamadığı, kıyamayacağı...

Sarp dağın silüetinin görünen ufuklarında, bir gölge gibiydi kara atlı. Karalar vardı tüm üstünde. Kalpağı, Çerkeskısı ve çizmeleri dahi karaydı. Belinde asılı duran kamanın kılıfına dek karaydı... Fişeklikler belden yarısını göstermiyordu... Kimıldamıyordu... Tüyü dahi sallanmıyordu. Atının yelleri dalgalanıyor, dalgalanıp rüzgâra karşı kaymaya çalışıyor, isyan ediyor belki de.

Bir heykel gibiydi karalar giyili atlı. Ama kalbinde dev, gözlerinde, yeşil zey-

tin yeşili gözlerinde nefretten doğan pırıltılar vardı. Çenesindeki ve yanaklarındaki hatlar üzüntüden, sinirinden sertleşmişti. Kumral bıyıkları da dikenleri andırıyordu... Pembe, fakat ince dudakları bıçak gibi keskinleşmişti.

— Niyasirikört! dedi aklından, yutkunarak. Yanaklarından çenesine doğru tuzlu, berrak, serinletici bir kaç damla yaş aktı. Varelovski! Varelovski'nin işi bul diye mırıldandı sonra titrek titrek. Dişlerini hışımla saktı, karalar giyili kumral adam. Şakak kemiklerindeki zonklamayı hissediyordu öksesinden. Neden sonra atı, harabe halini alan köye doğru ileri atıldı. Atıldı da kanatlandı, boşlukta gidiyormuş gibi süzüldü. Atın kayalara deyen çelik nalları kıvılcımdan, kavisler çizdiriyordu.

Ölümler vardı etrafta. Sırtlar toprağa göğüsler gökyüzüne dönüktü. Kanlar pırıl pırıldı. Temizdi; göz kamastırırçasına temizdi. Kirlilik, bulanıklık yoktu. Alev gibisine yanıyordu. Şehit kanları cehennemî bir alev oluyordu.

Atından indi karalar giyili kumral adam. Zeytini gözlerini göğe taktı... Sonsuza bakıyordu. Sonsuza yalvarıyordu. Kuvvet buluyor, kuvvet alıyordu yanında ki, sonsuzdaki Allahından. Ellerini, avuçlarını açtı yaş gözleriyle. Dudaklarıyla bir şeyler söyledi. Tanrısından bir şeyler istedi yalvararak. Tekrar çevirdi tanıdık yüzlere gözlerini.... Acı acı burkuldu yüreği. Kamayla deşiyorlardı sanki sinisini!... Dudaklarını ısırdı hıçkırmamak için. Gönülünün acısı ellerine de vurdu, Tanrısına kavuşmuşlardı yoklarken.

Kulaklarına öteden gelen bir ses, bir inilti kalbini parçaladı. İniltinin geldiği yana koştu hızla. Önce bir sarsıldı. Sonra diz çöktü olduğu yere.

— Bakiş! dedi. Kızın kana karışan uzun, kumral saçlarını avuçlarında topladı. Teri! alını kuruladı nasırlaşan, kılıç kullanmaktan, kama sallamaktan nasırlaşan eliyle. Onun kıvrım kıvrım kirpiklerini okşadı sevgiyle.

— Bacım! Bacım benim! Varelovski yaptı bunu size değil mi? Yara yerin acı

acı ağrıyordur şimdi.. !

— Ruslardı, dedi kız inliyerek. Kan kaybundan soluyordu. Sesi kısılıyordu. An geçtikçe pırıltı zeytini gözleri bulanıklaşıyordu. Fısıltıyla devam etti sözlerine: Civar köyleri de yakıp - yıkmışlar Balat bay Mirza! Seni arıyorlar, seni bulmak, seni öldürmek için yapıyorlar bunu. Terekköye git! Selihatı, karını kaçıracaklar; ona işkence ederler! Hattâ... Terekköye git! Selihatı kurtar! Terekköyü de kurtar.

Bakiş'in başı yana düştü...

Döğüşlerin, kavgaların, ölümün yıldırımadığı; Rusların nârasından titredigi ve ismi iştilince zalimlerin kaçacak yerleri dahi şaşkınlıktan, korkudan kaybettikleri; onu hissiz, taş yürekli sandıkları Balat bay Mirza, ağlıyordu. Hür dağların, hür ve korkusuz adamı ağlıyordu. Evet, ağlıyordu Balat bay Mirza! Çarlara, Rus köpeklerine boyun eğmeyen o katı, o keskin bakışlı ve yürekli dağlı Çeçen ağlıyordu! Gözlerinden akan yaşları yüzünü, bir pınarın kaynağını serinlettiği kadar serinletiyordu.

Balat bay Mirza doğrulurken, kollarını tutan Bakişin, kız kardeşinin parmakları yumuşadı. Cansızlaştı. Yılmayan dağlı kollarını, ellerini uzattı gök boşluğuna.

— Bana kuvvet ver! Bana güç ver Yarabbi! Rus Alsyına daldığım zaman, Varelovskinin gırtladığını boğazınsan sökmeden beni öldürme, bana yardım et ulu Allahım!?

Balat bay Mirza, atını dolu dizgin Terekköye doğru sürdü... Güneş ufukta bir karış yükselmişti. Dizginleri kestirmeden vurdu. Yarıları aşarken atının tırnaklarındaki çelik nallar taşları parçalıyordu. Yıllarca cenk arkadaşlığı ettiği süvarisinin gayesini biliyordu... Üstündeki dağ gibi, o da dağlaşılmıştı...

Güneş bir mızrak boyu yükseldiği zaman Terekköye yaklaştı. Güneyden bir tepede dizginleri kısıtı; durdu. Elini kaşlarının üstüne götürdü, gözlerini güneşe karşı siperleyip ovaya baktı. Uzakları süzdü. Ufukta kıvılcıyan karartılar vardı. Karartılar yaklaşıyorlardı. Yaklaştıkça

çoğaldılar, büyüdüler. Kumlar gibi çoktular. Kudurmuş it sürüsünü andırıyordular. Yanlarında hayvanların çektiği toprak vardı. Koca koca toprak yerleri sarsıyordu.

— Öleceğimi biliyorum şimdi burada! Ama senin de gırtlığını boğazından ayırmassam ölmeyeceğim Varelovski?! diye mırıldandı Balat bay Mirza.

Rus alayı Terekköyü kuşattı büyük kuşluk olmadan. Askerler mevzilerini aldılar. Toprakla beraber çepçevre bir yayılım ateşine tuttular Terekköyü. Toprak, barut kokusu köyün içinde havaya doğru yükselen tozlarla çevreye yayıldı. Patlamalar kulakları sağır ediciydi.

Sonra bir ölüm sessizliği hüküm sürdü... O sessizlik esnasında Rusların arasından bir atlı elinde beyaz bayrak olduğu halde Terekköyün dışına geldi.

— Heey! Dağlılar; Bize o asiyi teslim edin! Yahutta yerini söyleyin! Bunu nasıl olsa aranızda bulunan karısından öğreneceğiz. Aksi takdirde taş üstünde taş bırakmayız!

Köyün içinde mevzilenmiş olan dağlılar elçiye ağızla cevap vermeden ateş edecekleri sırada bir kahkaha kulaklarını çınlattı. Köyü kuşatmış olan Rusların güneylerine düşen tepenin sivri kayalıklarında karalar giyili bir adam vardı.

Başlar, tüm başlar döndü o yana. Rus alayında korkulu bir kıvılcama oldu. Tepeli gösterdiler parmaklarıyla. Bir fısıltı yayıldı kulaktan kulağa askerlerin arasında.

İşte Çeçen Cehennemi! İşte Asî Dağı...!

Albay Varelovski heyecanla titredi. Gözleri korkuyla kasıldı. Benzi Çinlilerininki gibi sarardı. Moraran dudakları uçukladı o an. Nitekim atının üstünde kendilerine bakan adamın duruşunda, yalnız başına olduğu halde korkunun zerresi sezilmiyordu...

Heeeey; Rus köpeği! Heeeey Albay! Anası avradı Çarın kollarında Salyalar akıtan Varelovski! Beni arıyorsun! İşte buradaydım! diye gürledi Balat bay Mirza.

Bütün toprak tepeye doğru çevrilip ateşlendiği sırada Karalar giyili, kara atlı kumral, keskin bakışlı dağlı ortadan kayboldu... Az zaman sonra atının dizginlerini ovaya doğru vurdu. Bu esnada Rus suvarileri onun üstüne doğru seğirtmişlerdi. Dağlı atını ters yüzün çevirdi o zaman. Taşların arasına atladı... Rus suvarilerini dağlık yerde silahla karşıladı...

Askerler bu sıkı ateş karşısında tepere varamıyorlardı. Zira onlar, Dağlılar kadar, dağ yerinde savaşacak insanlar değildi. Balatbay Mirzanın her sıkıdığı fişeye karşılık bir Rus düşüyordu yere... Ama bu ateş fişekleri bitinceye dek sürdü... Aynı zamanda alay, dağın yamacını çevirmişti... Karşıdan silah sesleri durduğu, sustuğu an, iniş aşağı bir atlı, kurşun gibi merkeze doğru uçlandı. Albay çevreleyen askerlerde bir korku salgını hüküm sürdü. Bu yüzden bir kargaşalık meydana geldi. Bir bakıma buna sebepte, asî(!) dağlı yüzünden ihmal edilen Terekköy dağlılarının ateş etmeleri idi.

Balat bay Mirzayı karşılayan Rus askerleri bir an onun gelişinden korkup, ters yüzün döndüler. Ama bu dönüşleri Balat bay Mirzanın Kafkas kaması altında çoğunun biçilmesine, doğranmasına sebep oldu.

Çeçen cehennemi artık alayın içine dalmıştı. Etrafını çeviren askerlere kendisine ateş etme fırsatını vermiyor, yıldırım gibi kavisler çizen kolumun her tnişinde bir ah sesi duyuluyor, ve kalkışta da pis pis Rus kanı sağa sola serpişiyordu.

Kan kokusu, barut kokusu, pişen insan kokusu idi çevreyi kaplayan...

Lâkin it sürüsü kadardı Ruslar. Toparlanınca hücumları sıklaştı ve kendilerini vurarak, kırarak, keserek yerlere diken adamın ilerleyişine mâni olmak için tüfeklerine süngülerini taktılar. Nitekim Balat bay Mirzanın Albayın yanına ulaşmasına beş metre kadar bir mesafe kalmıştı.

Balat bay Mirza sırtından bir kaç süngü yediği halde kamasına daireler çizdiriyordu.... Atı, etrafı biraz açılınca şaha

askerlerin üstünden uçtu Dağlı
demir pençesi Albay Varelovs-
partlığına yapıştı Güçlü kuvveti ile
aldı. Göz açıp kapanıncaya dek
neyi andıran parmakları gırlığını
Pis bir kan fışkırdı.

ısınma esnasında vücuduna sapla-
ngülerin, kılıçların acısını duymu-
abildiğine ilerliyordu. Dağlı dokuz
idi. Dağlı idi. Dağlı ölmüyordu. Rus-
da bir panik hüküm sürdü... Dolayısı-
Balat bay Mirza Terekköye doğru at
ürerken onun dengesini de sadık atı sağ-
lıyordu.

Mevzilenen dağlıların arasına düştü.
Bir kısmı başına koştu... Kalanlar ka-
ışmış olan fakat sonradan toparlanan
Rus alayına ateş yağdırıyorlardı. Ölümle-
ti pahalı olacaktı!... Ölüm kutsal olunca
Çarlara boyun eğmek olur muydu?

Selihat eşinin başını dizleri üstüne
koymuştu...

Balat bay Mirza sönükleşmekte olan
gözlerini karısına daktı...

— Ağlama! dedi, nefes nefes... Yaşar-
san... Oğluma... Çarlara... Boyun eğme-
meyi... Öğret...! Ruslar... İnsan değildir...

Onlar... Birer... Canavardır; Onlar... Bi-
zi... Sömtürecekler... Onlar... Bizi ..Yok e-
decekler...

Uğuldayan kulakları, dünya seslerin-
den sadece ateşlenen tüfekleri işitiyor,
gözlerinde alem kararıyordu. Son sözleri
fısıltı halinde çıktı.

— Milletimin yılmadığını işitiyorum...
Ruslar... İblistir... Oğlum... Oğlum...
oğ...

— Ve Allah, birgün bu bölgeye güneş
ışıklarını hür olarak değdirmeye nasip ey-
lesin! AMİN — T. K.

Selihat ağlıyordu... Hıçkırıkları tü-
fek sesleri arasında duyulmuyordu...

Terekköyde akşam üzeri Tüfek sesle-
ri son haykırıışlarını yaparken bir kadın,
kucagında kundaklı bir bebek olduğu hal-
de, taşların arasından bir başka dağ köy-
lerine gidiyordu.

Kocasına, bir Çeçen Cehennemi yetiştir-
tirmeyi. Çarlara boyun eğmeyen dağlı
yetiştirmeyi vâdetmişti.

İleride Dağlılar Geliyor! denilecek-
ti...

TOPYEKÜN SÜRGÜN EDİLEN KIRIM TÜRKLERİ VATANLARINA DÖNÜYÖRLAR...

Podgorny'nin imzaladığı bir karara
göre Kırım Türklerinin daha önce
ellerinden alınan bazı haklar an-
cak 22 yıl sonra iade edilecek.

Radyo ve AJANSLAR

Rus hükümeti diktatör Josef Stalin
zamanında Almanlarla işbirliği yaptık-
ları iddiası ile Özbekistan'a sürülen
100.000 kadar Türkün Kırımdaki eski
yerlerine dönmesi için bir karar almış-
tır. Türklerin yerlerine dönmelerine izin
veren kararnamenin 3 Eylül'de, devlet

başkanı Nikolai Pödgorni tarafından im-
zalandığı öğrenilmiştir.

Özbekistan cumhuriyetinin komü-
nist partisi organı «Pravda Vostok»da
yayımlanan kararname metinlerinde, Türk-
lerin İkinci Dünya Savaşı sırasında Al-
manlarla işbirliğinde bulunduğu iddiala-
rının mesnetsiz olduğu belirtilmektedir.

Kırım Türklerinin yarım milyonu
bulduğu sanılmaktadır. Yeni kararna-
me ile bunları Stalin zamanında elle-
rinden alınan bazı haklarına kavuşmak-
tırlar.

Kayıplarımız:

SALİH ABAYHAN

(1922 - 1967)

Şimali Kafkasya Dâvası isimsiz kahramanlarından birini daha kaybetti. Çok genç yaşta ve kendisinden büyük hizmetler beklediğimiz bir çağda Salih'in ebediyyen aramızdan ayrılmış olması bizi son derece dilhün etmiştir. Allah'ın rahmeti üzerine olsun...

Merhum Salih Abayhan 1922'de Şimali Kafkasya'nın Karaçay eyaletinde, Teberdi kasabasında dünyaya geldi. Çocukluğunun ilk yılları Lenin devrine rastlar. Henüz ilk mektep çağında iken Stalin'in korkunç terör idaresinin kahr ve zulmünü gördü. 1930 yılında babası İshak Abayhan bolşevikler tarafından Sibirya'ya sürüldü ve bir daha geri dönmedi. Böylece Salih Abayhan küçük yaşta babasını da kaybetti. Allesi, zengin olduğundan bolşeviklerin gaddarca zulümlerine çok mâruz kalmış ve kulak sınıfına dahil edilmiştir.

İlk tahsilini Teberdi'de tamamladıktan sonra eyalet merkezi Mikoyan-Şahar'a (bugünkü Karaçay-Şahar) gelen Salih Abayhan orta öğrenimini ve yüksek tahsilini burada tamamlayarak Fen Fakültesi'nin Fizik - Matematik bölümünden mezun olmuştur.

Kısa bir müddet öğretmenlik yapan merhum Alman-Rus harbi sırasında askere alınmıştır. Harb yıllarında Almanya'ya iltica etmiş ve hürriyeti seçmiştir. 1945 yılında bir kısım aile ferdleriyle birlikte Drau Fâciasına şahid olmuş ve büyük bir talih eseri olarak canını kurtarablmıştır. 1948 yılında da Türkiye'ye hicret etmiş ve Ankara'da yerleşmiştir. 1951-1955 yılları arasında karayolları Harita bölümünde vazife gördükten sonra Millî Savunma Bakanlığı'nda gö-

rev almış ve vefâtına kadar da burada çalışmıştır. Bu arada evlenmiş, biri kız, biri erkek olmak üzere iki çocuğu dünyaya gelmiştir. 6. Temmuz 1967-Perşembe günü karaciğer kanserinden vefât etmiş ve Ankara'daki aile mezarlığına defnedilmiştir.

Salih Abayhan Komünist - Rus Emperyalizmini yakından tanıyan, antikomünist, gerçek b'r vatansever ve milliyetperver hemşehrimiz idi. Şimali Kafkas dâvasına yürekten bağlıydı. Dergimizin neşir hayatına atılmasını sevinçle karşılamış ve elinden gelen yardımı esirgememişti. Bu arada dergimizde yayınlanan tercüme yazıların çoğunu bizzat çevirmişti. İleride daha kesif bir fikri faaliyet göstermeye profeleri vardı. Ama ömrü vefâ etmedi. Birleşik Kafkasya Dergisi Salih gibi b'r elemanını kaybettiği için derin bir elem duymaktadır. Bütün şimali Kafkasyalılara ve merhûmun kederdide ailesine sabır ve başsağlığı dileriz. Rûhu şadolsun.

Y.N.K.

Dr. MUSTAFA KAZUK

1967'nin bizler için en acı olaylarından biri değerli hemşehrimiz Op. Dr. Mustafa Kazuk'u ebediyen kaybetmemiz oldu. Aslen, 1864 büyük göçü sırasında Türkiye'ye gelen Adigelerden olan merhum, Düzce'ye bağlı Bostanyeri köyünde dünyaya geldi. İlk mektep tahsiline Düzce'de başladı; bilâhare İstanbul Galatasaray Lisesi'ne naklederek mütebâki ilk tahsilini orta öğrenimini burada tamamladı ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. 1942'de Fakülteyi bitiren merhum, bir müddet serbest çalıştıktan sonra cerrahi ihtisasına girdi, 1949'da da operatör ünvanını aldı. Bundan sonra İngiltere ve Amerika'da tetkiklerde bulundu, bilgi ve tecrübesini artırdı. 1955 yılında Şişli Etfal Hastahanesinde vazife aldı. Bir süre genel cerrahi kliniğinde çalıştıktan sonra meçkûr hastahane yeni açılan göğüs cerrahisi kliniğine şef olarak atandı, 1966'ya kadar da burada değerli hizmetlerde bu-

lundu. 1966 Haziranında, Amerikan tıp çevrelerinin ve orada ikâmet eden hemşehrilerimizin anudane ısrar ve dâvetlerine icabet ederek Birleşik Amerika'ya gitti ve mesleki faaliyetlerine devamla başladı. Ama ne yazık ki bu yeni hayatı uzun sürmedi; çok geçmeden bronş kanserine yakalandı ve 17.Kasım.1967'de ebedi hayata gözlerini yumdu. Geride iki kız çocuğu ile karısını bırakan merhum Dr. Mustafa Kazuk, New-York yakınlarındaki Paterson şehrinde bulunan İslâm mezarlığına defnedildi. Merhum son derece hemşehri canlısı, temiz kalbli, mütevâzi bir insan ve usta bir hekimdi. O'nun şahsında Şimali Kafkaslılar kıymetli bir hemşehrilerini ve tıp âlemi de hâzik bir elemanını yitirmenin ıstırapı içindedir. O'na Cenâb-ı Hak'tan rahmet ve mağfiretler niyaz ederken kederli allesine ve hemşehrilerimize başsağlığı dileriz. Nûr içinde yatsın...

ALİ AZERTEKİN

Azerbeycan Millî Merkezi İleri gelenlerinden kıymetli ülküdaşımız Ali Azertekin'i de 20 Ekim 1967 tarihinde kaybetmiş bulunuyoruz.

Merhum Azertekin 1905 yılında Bakû'da doğdu. Pedagoji tahsilı yaptı. Gence'de bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra Rusların takibinden kurtulmak ve vatanının kurtuluşu için daha güzel bir şekilde çalışmak amacıyla 1928 de İran'a iltica etti. Bilâhare İstanbul'a geldi ve 1933 yılında da Varşovaya giderek Mehmed Emin Resûlzâde'nin mâiyetinde vatanının kurtuluşu için yapılan çalışmalarda görev aldı. 1939'da İkinci Cihan Harbi'nin çıkması üzerine İran'a dönerek Tahrande yerleşti. Bura-

daki hayatı Rusya'nın İran üzerine baskısı sebebiyle devamlı tâkib, sürgün ve hapiste geçti. Nihayet 1956'da Türkiye'ye'ye geldi ve İstanbul'da yerleşti, vefatına kadar da burada ikâmet etti. «Esir Milleller Mes'elesi'nin ehemmiyetini büyük bir vukufla müdrik bulunan merhum Ali Azertekin hayatı süresince tutsak Türk ülkelerinin kurtuluşu için çalıştı. Büyük zorluklara ve maddî imkânsızlıklara düçar olmasına rağmen mücâdelesinden inhiraf göstermedi. En büyük arzusu esir vatani Azerbeycan'ın kurtuluşunu görmektir. Ama kısmet olmadı. Güzel yazar ve konuşurdu. Rusça, Farsça ve Polenezceyi de mükemmel bilirdi. Allah rahmet eylesin.

Dr. A. OKTAY
(Abdülhavap İshakoğlu)
10.2.1904 - 12.6.1968

daşımız Dr. Oktay, sapasağlam iken 12 Haziranda ani bir beyin kanaması sonunda bir kaç saat içinde bu fani dünyaya gözlerini kapadı. Hayat ve neşe dolu, pek cana yakın olan merhumun a zamızdan ebediyen ayrılması sevgili eşi Dr. Sâide Hanımı ve bizleri büyük acılar içinde bıraktı.

Taşkent tüccarlarından İshak Beyin ve Abide Hanımın 11-ci oğulları olan Dr. Oktay 1904'de Taşkent'de doğmuştur; ilk tahsilini Taşkent'de modern («cedid») usul milli okulda yaptı, 1916'da mezun oldu. 1917'de henüz 13 yaşında iken tahsile devam etmek için Azerbaycana geldi. Maksudları Türkiye'ye geçmek iken iki arkadaşla beraber (o zamanki karışık durum dolayısıyla) Azerbaycan'ın Şeki («Nuh») şehrine yerleşmişlerdi. Aynı amaçla bu şehirde 5 hemşehri ve arkadaş bir araya gelmiştik. İçimizde en küçük yaşımız Abdülhavap (Dr. Oktay) idi. Ailesinin en küçük oğlu olduğundan her gün ağabeylerinden ve yakınlarından bir kaç mektup gelirdi. Bir müddet sonra Türkistan Rus Bolşeviklerinin istilasına uğrayınca iki ülke arasında her türlü mürasele ve muhabere birden kesildi, bu hal küçük Abdülhavapın neşe sını kaçırdı, memleket ve aile hasretini artırdı. Onun bu hâli biz ağabeylerinin içimize dokunur, kendisini teskin ve teselli etmek için çaba sarf ederdik. Bu hususta ev sahibimiz rahmetli Mine bacımızın da çok yardımı ve şefkati rol oynamıştır. Zamanla 3 yıl süren bu duruma (memleketten habersizliğe) hepimiz alışmış olduk.

Şeki'deki sıkıntılı yıllarda Dr. Oktay hem tahsilini ilerletmek, hem de çalışmakla değerlendirirdi. Şeki şehrinin o zamana kadar Rusça olarak yürütülen Maliye İdaresi defterlerini ve muamelâtını Türkçeleştirmiştir; güzel el yazısıyla bu işde örnek olmuştur.

Neş'eli ve şakacı tabiatı, samimiliğiyle etmekte).

ile merhum kendini her yerde, her muhitte herkes tarafından sevdirmişti. Yaşça küçük olması ve sevimliliği sebebiyle Azerbaycan'da tanıyanlar ona «Balaca» diye hitab ederlerdi.

Asıl öz adı «Abdülhavap» ise de Şeki'de kurulan izcilik teşkilatında biz Büyük Cengiz'in dört oğlunun adlarını, izci adı olarak paylaştığımız zaman O «Oktay» adını almıştı; o zamandan beri adı «Oktay» kalmıştır. Almanya'daki meslekdaş ve tanıdıkları, kimliğindeki «İshakoğlu»nu kısaltarak «Dr. Oğly» derlerdi. Türkiye'ye gelince «Oktay» soyadı olarak tescil ettirilmiştir.

1 Haziran 1921'de Şeki'den ayrılarak Baku'ya geldikten sonra Oktay Ali Pedagoji Enstitüsüne girdi. Tatil esnasında Taşkent'e gidüp geldi; bir müddet Azerbaycan Halk Komiserliğince kurulan Edebiyat komisyonunda çalıştı. (Bu komisyonun reisi Selman Mümtaz, üyeleri meşhur Azerbaycan millî şairi Husein Cavid, Abdullah Şaik ve Sayit Huseyn Sadık Beyler, gayesi Azerbaycan'ın eski edebî eserlerini araştırmak ve

Orta tahsilini Şekî'de ve Baku'da bitirmiş olan Dr. Oktay 1922 de Taşkente döndü, bir hayli zorlukları atlattıktan sonra bu yılın sonbaharında Almanya'ya gidebildi; ilk önce Berlinde Almanca lisan kurslarına devam ettikten sonra Haydelberg Üniversitesi Tıp Fakültesine kaydolundu; 1929 da bu Fakülteyi bitirdi ve Şürri sahasında doktora yaparak "Dr. med." ünvanını kazandı.

1929'dan itibaren Dr. Oktay evvelâ Dermstadt Şehir Hastahanesinde, sonra Berlinde Charité, Neuköln ve Schöneberger Krankenhäus tıp müesseselerinde Doğum ve Kadın Hastalıkları ve cerrahisi üzerinde ihtisas çalışmalarında bulundu; bazı hastahanelerde izinli meslekdaşlarına vekâlet etmek suretille de mesleki bilgi ve tecrübesini arttırdı.

1933 de Berlinde, Taşkent eşrafından Şerafmet Beyin kızı olan Felsefe Doktoru (Dr. Phil) Sâide Hanım ile evlendi. Her ikisi de milliyetçi, vatanperver, memleket aşkıyla meşbu, vatan ve milliyet uğrunda fedakâr olup birbirlerine pek uygun olduklarından hayatları gayet ahenkli geçmiştir. Kurdukları yuva ve sofraları bütün misafirlerine, dost ve hemşehrilerine dâima açıktı, onları güler yüzle karşılar, kendilerinden çok misafirlerinin rahatını düşünürlerdi.

Dr. Oktay mesleki faaliyetle birlikte Türkistan özgürlüğü uğrunda da hiç yorulmaksızın mücadele etmekte idi. Millî Kurtuluş Organımız «Yaş Türkistan» dergisinin idareciliğini büyük başarı ile yürütür, bu suretle büyük mücahidimiz ve derginin başyazarı rahmetli Çokayoğlu Mustafa Beyin millî mücadele faaliyetlerinde ona önemli yardımcı olurdu. Dr. Oktay'ın kalemide kuvvetli idi; «Yaş Türkistan»da ve başka cephedaş dergilerde bir çok yazıları yayınlanmıştır.

Dr. Oktay 1939 da Almanyadan Türkiye'ye gelerek yerleşti. İlk önce vatani vazifesini Eskişehirde doktor olarak yaptı, sonra İstanbulda Haseki Hastahanesinde mesleki ve ihtisas çalışmalarına devam etti; burada da kendini mu-

hite sevdirdi. 1941 de Haseki'deki vazifesinden ayrılarak Aksaray'da hususi muayenehane açtı. Hastaları günden güne çoğalmakta iken 1954 deki büyük istismlâklar sebebiyle çok sevdiği Aksaray muhitinden ayrılmak zorunda kaldı ve muayenehanesini Kadıköy'e, Bahariye caddesindeki 110 No.lu binaya nakletti, ömrünün sonuna kadar mesleki ve millî mücadele faaliyetine burada devam etti.

Almanya'da ve Türkiye'de Dr. Oktay'ın oturduğu ev adeta bütün hemşehriler ve dostlar için muhabere merkezi idi. Çeşitli memleketlerdeki Türkistanlılar herhangi bir mes'eeleri ve müşkülli için Ona başvururlardı, O da derhal ilgi gösterir ve problemlerinin halli için çare arardı, böyle vakalarda kendisine eşi Dr. Sâide hanım da (çocukların tahsili işinde) yardımcı olurdu. Hattâ icabında maddî ve ma'nevî yardımlarda bulunur, fakat karşılığında bir menfaat gütmazdi.

Mesleki faaliyetlerinde Dr. Oktay hastalarına dâima güler yüzlü ve şefkatli davranır, itimat talkın ederdi, tatlı dille ve nezâketle onların ızdırabını azaltmak ve dertlerinden kurtarmak için çalışırdı, bir çok muhtaç durumdaki hastalarından vizite parası almaz, hattâ ilaçlarını da tem'in ederdi. Kendi çocukları yok idiyse de bir çok çocukların «dedesi» idi ve çocukları pek sever, onların dostu idi.

Merhum gayet neş'eli, dâima güler yüzlü, hoş sohbet ve pek şakacı bir tabiata sahipti. Şakaları kimseyi gücendirmez, herkesi tatlı-tatlı güldürürdü; konuşmayı sever, hikâyelerinden kimse sıkılmazdı.

Dr. Oktay temiz ve zarif giyinmesine çok dikkat ederdi; nezâketi ve samimiliği, hayır severliği ile de muhitinde ayrıca sempati kazanmıştı.

Dr. Oktay'ın ölümüyle Türkistan değerli bir kurtuluş mücahidini, Türklük mefkûreci bir aydın evlâdını kaybetti. Uh! Tanrı ona rahmet eylesin...

Sabir Türkistanlı

Yukarıdaki resimde merhum Av. Halit Karça (soldan ikinci) Kafkas kama oyununu ıera eden dörtlü grubun içinde görülüyor.

BİRLEŞİK KAFKASYA'DAN HABERLER

Kayıplar:

* Mecmuamızın baskıda olduğu günlerde elim bir trafik kazası sonunda kıymetli bir hemşehrımızı daha kaybettik : Avukat **HALİT KARÇA (DOSTOĞLU)** ebediyyen aramızdan ayrıldı. Haber aldığımızı göre 27.Temmuz.1968 Cumartesi gecesi saat 22 sıralarında hemşehrilerimizden Nazmi'nin özel otosu ile Halit Karça ve arkadaşları Ahmet Tokoğlu ve Mithat Yıldırım Yalova'dan Çınarcık'a giderken elim kaza husûle gelmiş; arabayı kullanan Nazmi hemen vefat etmiş ve diğer  hemşehrımız Bursa Devlet Hastahanesi'ne kaldırılmışlardır. Ağır bir i kanama geçiren genç hukukçu hemşehrımız Halit, 29.Temmuz.1968 Pazartesi günü sabah saat 9.05'te ebediyyen aramızdan ayrılmışlardır. Diğer ka-

zazade hemşehrımız Ahmed Tokoğlu ile Mithat Yıldırım kazayı nispeten hafif atlattıklarından taburcu edilmişlerdir.

Merhum Halit Karça, 1928 yılında Yalova'nın Çiftlikköy köyünde dünyaya gelmiş, yüksek tahsilini İstanbul Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. Hlen İstanbul Barosu Avukatlarından olup Türkiye Belediyeleri Personeli Sendikası'nın Hukuk Mşavirliğini de deruhte etmekteydi. Merhûm aynı zamanda senelerce Kafkas Millî Folklor Ekibinde vazife görmüş olup millî oyunlarımızın en iyi icracılarından. Halit bir Kafe stadı idi. Onun ufuk millî folklorumuzda büyük boşluk husûle getirmiştir. Hemşehrilerimiz Kafe oyununu seyrederken dâima elemle Halit'i ydedecek-

lerdir. Merhûm kardeşimiz son derece iyi kalbli, neş'eli, mizaçlı, çok sevilen, kültürlü, mütevâzî ve yardım severdi. Genç yaşta ve beklenmedik bir anda aramızdan ayrılması bizleri dîlhûn etmiştir. Kederli ailesine, yakınlarına ve bütün hemşehrilerimize sabır ve başsağlığı dilerken merhûma da Cenâb-ı Hak'tan mağfiretler temenni ederiz. Bu arada diğer kazâzede arkadaşlarımız Ahmet Tokoğlu ile Mithat Yıldırım'a geçmiş olsun der; genç yaşta ve gerisinde 3 kız çocuğunu yetim bırakıp giden Nazmi Bey hemşehrimize de Allah'tan rahmet dîliyerek geride kalanlarına tâziyelerimizi sunarız.

★

* Çıkamadığımız aylarda idrakettiğimiz büyük acılardan biri de Düzceli hemşehrilerimizden kıymetli din bilgini vâiz-hatip Mecîd Hoca'nın ufûdî oldu. Hakim arkadaşımız Nurullah Hizel'in babası olan merhum Mecîd Hoca Düzce Adigelerinin yetiştirdiği âlim ve fâzıl kişilerdendi. Ailesine ve hemşehrilerimize başsağlığı diler merhûma Allah'tan rahmet niyaz ederiz.

Evlenme Haberleri :

* Eskişehirli hemşehrilerimizden Yılmaz Lü ile Pınarbaşı hemşehrilerimizden Leman Özbay 30.Kasım.1966 Çarşamba günü Şehzâdebaşı Yeni Saray düğün salonunda kalabalık bir hemşehri topluluğunun huzuru ile evlendiler.

* Mecmuamızın Yazı İşleri Müdürlerinden dış hekimî arkadaşımız Mustafa Beştoy 27. Şubat. 1967 tarihinde Beyoğlu Evlendirme Dâiresinde Beysun Işıl ile nikâhlandı. Genç evliler Mustafa'nın yedek subaylığını yapmakta olduğu Polatlı'ya taşındılar. Vatani hizmeti 1968 yılı sonunda sona erecek olan Beş-

toy Polatlı Askerî Hastahanesinde vazife görmektedir.

* Redaksiyon komitemizden kıymetli muharrir arkadaşımız Orman yüksek mühendisi Osman Çelik, Düzceli hemşehrilerimizden Elmas Semiz ile 8-6-1967 tarihinde Düzce Belediyesi Nikâh Salonunda nikâhlandılar. Genç evlilerin düğünleri de geleneklerimize uygun olarak, 9-10-Haziran-1967 tarihlerinde Osman'ın köyü olan Dinar'ın Yapağı köyünde icra edildi. Çelikler düğünü takiben Osman'ın vazife gördüğü Arda-han'a taşındılar.

* İstanbul Kafkas Dernekleri folklor ekiplerinin kıymetli elemanlarından hukukçu arkadaşımız Ahmet Tokoğlu 13.Ocak.1968'de Eskişehir Şeker Fabrikası düğün salonunda yapılan düğün merasimi ile hemşehrilerimizden Elza A-bayhan ile dünya evine girdi. İstanbul'dan gelen Kafkas ekibi düğün gecesine güzel bir çeşni kattı ve Eskişehirli'lere u-nutamayacakları anlar yaşattı.

● Sivrihisar müessilimiz Gürbüz Karçın, Polatlı hemşehrilerimizden Gülzar Koç ile 7 Eylül 1968 tarihinde dünya evine gireceğini memnuniyetle haber aldık. Genç evlileri şimdiden tebrik ederiz.

● Dergimizin redaksiyon komitesinden, Orman Fakültesi öğrencisi, değerli arkadaşımız Altan Malkondu Başhüyük kasabasında, 25.8.1968 tarihinde, yine hemşehrilerimizden Gülseren Teke ile evlendi, kutlarız.

BİRLEŞİK KAFKASYA DERGİSİ
Redaksiyon Komitesi, arkadaşlarımızın yeni hayatlarında mes'ut olmalarını ve ömür boyu sıhhat ve âfiyet içinde bulunmalarını temenni eder...

★

(Geçen yıl yurdumuzda gösteriler yapan ve büyük ilgi toplayan Kafkas - Dağıstan Yardım Derneği arşivinden alınmıştır.)

İMAM ŞAMİL ANILDI

Çıkmadığımız aylardan size ulaştıracağımız haberlerden biri de İmam Şamil'in anılışı oldu. Kuzey Kafkas Türk - Kültür ve Yardım Derneğinin 3 şubat 1968 de tertiplelediği güzel bir törenle büyük önderimiz İmam Şamil anıldı. Önce Be-

yazıt Camii'nde okunan hatim duası ile başlanan tören bilâhare, Bakırcılardaki İsmail Emin iş hanında bulunan İlim Yayıma Cemiyeti konferans salonunda, büyük mücahit ve devlet adamı Şamil'in hayatı ve savaşlarıyla ilgili konuşmaların yapılmasıyla sona ermiştir.

KUZEY KAFKASYA BAĞIMSIZLIĞININ 50. YIL DÖNÜMÜ

ANILDI...

İstanbul Kuzey Kafkas Türk - Kültür ve Yardım Derneği tarafından düzen'enen bir törenle, Kuzey Kafkasya bağımsızlığının 50. yılı anılmıştır. 14 Mayıs 1968 Pazar günü, M.T.T.B. konferans salonunu hınca hınç dolduran bir hemşehri gurubunun heyecanlı tâkibettiği törende: Kadircan Kafı, Yaşar İnoğlu, Rasih Savaş, Yılmaz Nevruz v.b. hatipler

günün ehemmiyetini belirten konuşmalar yaptılar ;şairler okundu. Tebrik mesajları dinleyicilere iletildi; bu arada sayın Ulaştırma Bakanı Dr. Sadettin Bülgiç'in gönderdiği tebrik mesajı büyük sevinç vesilesi oldu, tezahüratla karşılandı. Bilâhare milli folklorumuzdan örnekler sunuldu...

Kafkas - Dağıstan Halk Oyunları Balesinden bir başka görünüş. (Resim K. Kafkas T. K. ve Y. Derneği arşivinden alınmıştır.)

DERNEK HABERLERİ...

* Eskişehir'de Kafkas derneği kuruldu. Eskişehir'deki hemşehrilerimizin teşebbüsleriyle, il merkezinde «Eskişehir Türk Kafkas Folklor Derneği» adıyla yeni bir dernek kurulmuştur. Özellikle milli folklorumuzu yaşatmak ve tanıtmak amacını güden dernek (Hamamıyolu Cad. İsmet Yasin Pasajı No. 10 Eskişehir) adresindeki merkezinde çalışmalarına başlamış bulunmaktadır. Milli kültürümüze faydalı hizmetler görmesini temenni ettiğimiz Eskişehir Kafkas Derneği'nin 22 Ekim 1967 tarihinde yapılan ilk kongresinde yönetim kuruluna şu hemşehrilerimiz seçilmişlerdir: F. Kir Atabay (Bşk.), Cemaladdin Esen (II. Bşk.), Mehmet Taş (Skr.), Yalçın Dilaçer (mch.), Kemal Önyay, Muhsiddin Mirza, Erdoğan Öcal, Namık Mercan, Tayyar Hüsnü. Eskişehir Kafkas Derneğine ve yeni idare heyeti mensuplarına muvaf-

fakiyetli çalışmalar dileriz.

* Kurum Kafkas Türk - Kültür ve Yardım Derneği yıllık mutad kongresini Nisan 1968 tarihinde yapmış ve yeni idare heyeti şu şekilde teşekkül etmiştir: Yaşar İnoğlu (Bşk.), Musa Ramazan (II. Bşk.), Mahmut Yenice, Abdullah Süzer, Kemal Ersöz, Ali Nahabaş, Ali Galip Büyükdag, Sıtkı Elçin. Yeni yönetim kuruluna başarılar dileriz.

* KADIRCAN KAFLI RAHATSIZLANDI.

Değerli baskıda iken, Şimali Kafkasyalı fikir adamlarından muharrir - mucillim üstad Kadircan Kaflı'nın «sağ bembeyaz» geçirerek Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nöroloji kliniğine kaldırıldığını üzüntüyle haber aldık. Büyük bir ihtimalle tedavi edilmekte olan üstadın durumu gün geçtikçe salâha gitmektedir. Değerli hemşehrımız Kaflı'ya geçmiş olsun der, Cenab-ı Haktan âfiyetler ve uzun ömürler dileriz.